

JMG

Examensarbete i medie- och
kommunikationsvetenskap

13-01-07

Institutionen för journalistik,
medier och kommunikation
www.jmg.gu.se

”Gapa så får du en release. Svälj den så anses du samarbetsvillig”

Konstruktionen av journalistrollen i tidningen Journalisten 1960-2010

Författare: Sanna Lindmark
Handledare: Jenny Wiik
Kursansvarig: Malin Svenningsson

GÖTEBORGS UNIVERSITET
JOURNALISTIK, MEDIER OCH KOMMUNIKATION

Abstract

Titel: ”Gapa så får du en release. Svälj den så anses du samarbetsvillig” Konstruktionen av journalistrollen i tidningen Journalisten 1960-2010

Författare: Sanna Lindmark

Kurs: Examensarbete i medie- och kommunikationsvetenskap. Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Göteborgs universitet, Hösttermin 2012

Uppdragsgivare: Jenny Wiik JMG

Handledare: Jenny Wiik

Sidantal: 47

Syfte: Syftet är att undersöka konstruktionen av journalistrollen i tidningen Journalisten under 50 år, 1960-2010

Metod: Kvalitativ innehållsanalys

Material: Journalistförbundets facktidning Journalisten årsutgivningar; 1960, 65, 70, 75, 80, 85, 90, 95, 2000, 2005 och 2010.

Huvudresultat: Konstruktionen av journalistrollen har skapats ur olika diskurser under perioden från professionaliseringens start 1960 fram till idag. Journalistrollen har ständigt blivit omdefinierad i takt med medielandskapets förändring. I Journalisten har diskussioner kring det *journalistiska uppdraget*, *utbildningen* och *professionens gränser* varit centrala under studiens undersökningsår. Journalistrollen har blivit färgad av faktorer som avpolitiserings av pressen, utbildningens etablering, etermediernas framväxt och dess avmonopolisering, reklamens och internets framväxt. Under 60-talet gestaltas en ”neutral rapportör” i empirin som under 70-80 ersätts av en journalist som vill granska och påverka, ett ”tredje-statsmaktideal” befästs. Idealet kommer att under 90-talet bli hotat av en växande lobbybransch och reklamens etablering i mediefältet vilket påtvingar en ökad objektivitetsnorm inom yrket. Under 2000-talet försöker journalisterna ”ta tillbaka” sitt samhällsuppdrag som den ”tredjestats-makten” och möter svårigheter när nya aktörer (bloggosfären och sociala medier) får makt inom det journalistiska fältet. I empirin gestaltas journalistrollens svåra kamper för att behålla professionens *autonomi* och *altruism* under medielandskapets förändring. Debatterna kring gränsdragningarna mot andra sfärer har varit viktiga för det journalistiska fältets legitimering under hela perioden. Dock har tonen gentemot marknaden förändrats genom åren. I början av perioden uttrycktes en distansering men som under de senare undersökningsåren utvecklats till en integrering. Utifrån de olika teman studien har behandlat är det som tydligast framgår en *sammanflätningen* mellan den journalistiska diskursen och marknads diskurs. Motpolerna har nu flyttit samman och skapat en gemensam och ny diskurs.

Nyckelord: *Journalistrollen, profession, medielandskapets förändring, autonomi, altruism, journalistutbildningen, marknaden, det journalistiska uppdraget, Journalisten*

Innehållsförteckning

Inledning.....	4
Syfte och frågeställning	5
Historik Journalistförbundet.....	6
Medielandskapets förändring.....	6
Tidigare forskning.....	8
Teoretisk utgångspunkt.....	9
Journalistrollen och yrkesbilden.....	10
Det kreativa kapitalet.....	11
Det journalistiska uppdraget.....	13
Journalistutbildningens betydelse.....	14
Metod.....	16
Urval.....	17
Resultat och analys: Journalisten år 1960-2010.....	18
År 1960 1965.....	18
År 1970 1975.....	21
År 1980 1985.....	30
År 1990 1995.....	33
År 2000 2005 2010.....	36
Sammanfattning analys	41
Det journalistiska uppdraget.....	42
Utbildningens betydelse.....	43
Professionens gränser	44
Slutdiskussion.....	45
Journalistrollens förändring.....	45
Förslag till vidare forskning.....	46
Litteraturförteckning.....	47

Inledning

En fri journalistik är en av grundstenarna i en *demokrati*. Journalistiken ger oss information, kunskap och insyn i samhället. Journalistiken är ett nödvändigt verktyg när vi agerar *medborgare* i ett samhälle så att vi kan vara med och skapa och påverka det samhälle vi vill leva i.

Journalistrollen kan beskrivas på flera sätt. Ett sätt är att de fungerar som ”spårhundar” som vill påverka opinioner och kritisera makthavare. Ett annat är rollen som ”pedagoger” som vill berätta och förklara. En annan roll som tilldelas kåren är ”den neutrala rollen”, den att vara så objektiv som möjligt, att vara en direkt spegel av händelser men samtidigt inte uppröra läsarna utan förmedla underhållning¹. Journalistrollen har inte haft en bestämd roll genom tiderna utan mycket har förändrats genom åren och rollen har blivit flytande. Yrkets riktiga professionaliseringsprocess startade på 60-talet och det var då man började utbilda sig på universitet och högskolor till journalist. Under 1960- och 70-talen utformades de pressetiska reglerna. Genom professionaliseringen växte de fram en yrkeskår med gemensam yrkesideologi vars syfte var att säkra pressfriheten och journalistikens kvalitet². Med hjälp av denna utveckling kunde vi börja tala om journalistik som ”den tredje statsmakten”. Frågan är vart vi har landat idag? Även medierna har omformats av samhällets marknadstänkande, nyheter börjar betraktas som en vara som måste säljas som vilken annan vara som helst. Detta uttryckte Mark Fowler f.d ordförande för FCC³ för på ett målande sätt; ”Tv är bara en av många apparater. Det är en brödrost med bilder”⁴. Nu är det inte för medborgarna man skriver journalistik utan journalistikens har blivit en produkt som skall säljas på en marknad och köpas av konsumenter.

För att förstå dagens journalistroll och den tid vi lever i måste vi förstå vilka vägar som lett oss fram hit och hur dessa har sett ut. I branschens egen tidning och organ Journalisten har man sedan starten år 1901 fört en livlig debatt om journalistikens utformning. Genom att analysera Journalisten under en femtio år lång period kan vi få kunskap om utvecklingen av journalistrollen och förstå varför och vart vi hamnat där vi är idag och hur vi vill att journalistiken skall fungera i framtiden. Ämnet har därav *hög utomvetenskaplig relevans*, En fri journalistik är en av grundstenarna i en fungerande demokrati.

Ämnets *inomvetenskapliga relevans* är även hög eftersom vi saknar denna typ av forskning som undersöker journalistrollen från ett inre rum, ett forum av och för journalister som tidningen

1 Melin-Higgins, 1996:73

2 Wiik, 2010:22

3 Federal Communication Commission USA

4 Strömbeck, 2009:19

Journalisten är. Materialet ger studien en unik prägel inom forskningsfältet. Den traditionella forskningen inom området är ofta av kvantitativ karaktär och undersöker journalisternas uppfattning av sig själva, där man bland annat kommit fram till rollerna jag tidigare nämnt; spårhundar, pedagoger och neutrala. Genom att se på journalistrollen som en del av flera diskurser kan vi få en djupare förståelse för utvecklingen över tid men även skapa en djupare kunskap om samtiden och framtidens journalistroll.

Syfte och frågeställning

Syftet är att studera konstruktionen av journalistrollen i tidningen Journalisten 1960-2010.

Den interna debatten som förs i Journalisten utgör en slags "ideal-bild" av deras egen roll, därför är det viktigt att betona att det är en *konstruktion*⁵ av journalistrollen som är mitt syfte i undersökningen av empirin.

För att uppnå syftet kommer jag använda mig av följande frågeställningar;

- Hur uttrycks debatten kring det journalistiska uppdraget? Vilka förändringar går att se över tid och hur kan dessa kopplas samman med medielandskapets förändring?
- Hur uttrycks debatten kring utbildningens roll? Vilka förändringar går att se över tid och hur kan dessa kopplas samman med medielandskapets förändring?
- Var och hur dras gränsen mellan journalistiken som profession och andra yrkesgrupper? Vilka förändringar går att se över tid och hur kan dessa kopplas samman med medielandskapets förändring?

Frågeställningarna är både deskriptiva och explanativa. Studien avser att besvara hur förändringen gått till men vill även ge förklaringar till utvecklingen med hjälp av teorierna. För att förstå journalistrollens förändring över tid måste vi förstå de strukturella förändringar som skett inom hela medielandskapet. Därför är det viktigt att koppla samman ett deskriptivt och ett explanativt perspektiv. Frågeställningarna har förankring i professionsdiskursen. "Det journalistiska uppdraget" är hämtad från värdet altruism inom professionsteori, ett yrke bör ha ett högre mål/uppdrag som man arbetar efter. "Professionens gränser gentemot andra yrken", beskriver värdet autonomi, ett yrke försöker vara autonomt, alltså självständig från andra yrken och krafter i samhället. "Journalistutbildningens betydelse" är förankrad i professionskriteriet "kunskapsmonopol", alltså utbildningens fundamentala del inom professionsdiskursen.

⁵ 'Konstruktion' kommer från teorin *socialkonstruktivismen* som menar att det som individer uppfattar som verkligt är i sig en skapelse av det sociala samspelet mellan individer och grupper, Giddens, 2007 :153

Historik Journalistförbundet

Avsnittet avser att ge läsaren kunskap bakom empirin och förståelse för hur fackförbundet utvecklats som står bakom tidningen Journalisten.

Under 1800-talet och in på sekelskiftet hade journalisten en mycket låg position i samhället, få vara ”fast anställda”. Redaktionerna kunde när som helst sparka en journalist och bestämde helt godtyckligt hur mycket och när journalisten ifråga skulle få sin lön. Publicistklubben bildades år 1874 och här samlades journalisterna för att diskutera sina dåliga villkor som löner, anställningar och annat. Debatterna i publicistklubben ledde sedan fram till ytterligare en mötesplats för journalister, 1901 grundades *Svenska Journalistföreningen* som sedan bytte benämning till Svenska Journalistförbundet vid kongressen 1950. I början av 2000-talet kortade man ner namnet till att enbart vara Journalistförbundet⁶. Idag har Svenska Journalistförbundet cirka 17 300 medlemmar, varav närmare 5 900 arbetar inom dagspress, 2 200 inom Sveriges Radio, Sveriges Television och Utbildningsradion, 700 inom privata etermedier, 3 700 inom övriga medier som vecko-, fack- och idépress, samt cirka 1 700 som frilansar, 2 200 är pensionärer och 750 studerandemedlemmar. Omkring 8 700 av medlemmarna är män och drygt 8 600 är kvinnor⁷. Facktidningen Journalistens roll är att fungera som ett forum för debatt kring aktuella ämnen mellan medlemmarna. Publicistklubben är rikstäckande och finns kvar än idag, inom PK debatteras heta och kontroversiella frågor inom journalistiken.

Medielandskapets förändring

För att förstå journalistrollens förändring över tid måste vi förstå de strukturella förändringar som skett inom hela medielandskapet. Därför kommer här en kort genomgång över de viktigaste händelserna.

Under 1900-talet har medielandskapet genomgått en rad strukturella förändringar, det har skett en snabb utveckling inom informationsteknologin. Under århundradet har massspridningen av dagstidningen, radion, televisionen, satellit, kabel och internet skett. Televisionen fick sitt genombrott i Sverige i slutet av 1950-talet. Den blev en stor konkurrent och utmaning för pressen att

⁶ Hulthén, 2001: 9

⁷ <https://www.sjf.se/om-oss/organisationen>

konkurrera med. Pressen tappade mark och antalet dagstidningar har minskat radikalt från 1958 fram till idag, denna nedgång brukar benämnas som ”Tidningsdöden”. Under perioden 1977-1987 började monopolet kring radio och TV att mötas av starka motkrafter. Monopolet bröts upp när TV3 började sända via satellit. Från 1987 och framåt kom allt fler kanaler inom etermedierna och SVT-kanalerna att utsättas för hård konkurrens. De tappade många tittare och lyssnare till de kommersiella radio- och TV-kanalerna. Internets framväxt under 90-talet har varit den kanske mest betydelsefulla kommunikationskanalen som förändrat medielandskapet radikalt. Både internet och satellitutvecklingen har skapat ett globalt medielandskap med helt förändrade förutsättningar för hela samhället. Vi har fått en global mediemarknad med stora multinationella företag.⁸

Under de senaste 50 åren har mediasystemet utvecklats från en politisk institution till en mer ekonomisk. Under 60-70-talet styrdes mediasystemet av politiska beslut. Även dagspressen var politisk och var direkt kopplad till respektive partipolitik. Under 80-talets avmonopolisering kom nya aktörer in på marknaden. Medieinvesteringarna, finansmarknaden och den nya tekniken var i fokus under 1990-talet. Internets framväxt har inte blivit reglerat på samma sätt av politiska beslut som de äldre medierna. Dock är de fortfarande politiska i den grad att de kan resultera i politiska effekter.⁹

Att mediasystemet blivit alltmer ekonomiskt färgat kan även belysas av reklammarknadens alltmer betydande roll inom mediasystemet. Reklamen inom medierna har fullständigt exploderat sedan dess etablering 1991, de år TV-reklam sändes i Sverige för första gången. Samhällsklimatet under 80-talet präglades av ett nyliberalt opinionsklimat, inte bara Sverige utan flera västeuropeiska länder avvecklade sina mediemonopol. Dessa strömningar fanns inte bara inom mediasektorn utan i samhället i stort skedde många avregleringar på olika områden.¹⁰

Nygren beskriver även i sin studie om hur journalistrollen förändras i takt med medielandskapets förändring. Den journalistiska yrkesrollen växte fram inom Public service men förändrades när partipressen började försvinna och professionaliseringsprocessen tog fart. När monopolet försvann och Public service började få konkurrens från privata aktörer förändrades också medieprodukterna till att gå från det breda till det smala för att attrahera de olika publikerna. Nygren menar att detta skapat en mer ”kunnig och intresserad specialpublik” vilket i sin tur omformar den journalistiska yrkesrollen. Nygren anser att journalistrollen gått från att vara en del av samhällsutvecklingen och det demokratiska samtalet till att mer tillfredsställa specialpubliker.¹¹ Nygren förenklar bilden något kring utvecklingens effekter, annan forskning visar att det finns två olika utvecklingstendenser. Förutom att det skett en ökning att tillfredsställa specialpubliker har även de breda medierna vunnit mark som riktar sig mot den breda och kommersiella publiken.

⁸ Hadenius & Weibull, 2008: 380

⁹ Hadenius & Weibull, 2008: 386

¹⁰ Hadenius & Weibull, 2008: 389

¹¹ Nygren, 2008: 59

Nygren anser att den journalistiska yrkesrollen är inbäddad i mediebranschen, den definieras ständigt i relation till medieföretagen och andra yrkesgrupper. De tekniska, ekonomiska och sociala faktorerna påverkar yrkesrollen. Nygren sammanfattar tre yttre förutsättningar som har förändrats inom journalistiken;

–Det har skett förskjutningar mellan olika typer av medier: de breda medierna har minskat och nischmedierna har ökat

–Ekonomiska drivkrafterna har blivit starkare

–Arbetsmarknaden har förändrats och det finns allt större skillnader mellan olika typer av journalister.¹²

Under 2000-talet har rummet och tiden blivit allt mindre betydande för medielandskapet i takt med internet och sociala mediers utveckling. Informationsflödet är ständigt flytande och alla kan vara delaktiga i kommunikationssystemet på ett annat sätt än tidigare. De smarta mobilerna har också gjort individer mer uppkopplade vilket också utvidgat det mediala rummet. De sociala medierna och bloggofären har även de gjort det möjligt för vem som helst att skriva och producera texter och nyheter.¹³

Tidigare forskning

Forskningen kring journalister är ett enormt stort forskningsfält, både nationellt och internationellt. Den traditionella forskningen inom området är ofta av kvantitativ karaktär (enkätstudier) och undersöker journalisternas uppfattning av sig själva och sin yrkesroll. JMG har under en lång tidsperiod mellan tidsplanet 1989-2011 genomfört *den stora journalistundersökningen*. Den svenska forskaren Sven Widahls kvantitativa studie ”Professionella kommunikatörer” samt Margareta Melin Heggings studie ”Spårhundar och pedagoger” är ett viktiga bidrag inom forskningsfältet. Dessa studier är dock från 1975 och 1996 så mycket har hänt sedan dess. Nyare svensk forskning är Jenny Wiiks avhandling från 2010, ”Journalism in transition” som är en viktig del inom journalistforskningsfältet där hon analyserar frågorna kring journalisternas yrkesbild från journalistundersökningarna 89-2010. Även professorn i journalistik Gunnar Nygrens studie, ”Yrke på glid” från 2008 är ett viktigt bidrag där han studerar journalistrollens utveckling som både innefattar professionaliseringen och de-professionaliseringen. Intresset för journalisten är enormt och forskningsfältet har på senare år exploderat, det görs mängder av forskning. Några av alla de internationella studier är; ”The global- journalist: news people around the world” av Wu, V & Weaver, D.H från 2011, ”I journalistikkens grenseland: journalistrollen mellan marknad och idealer”

¹² Nygren, 2008: 58

¹³ Asp, 2012: 52

av Rune Ottosen med flera. Eftersom mycket av den forskningens som gjorts är av kvantitativ karaktär kan en kvalitativ studie tillföra något nytt inom området. Tidningen Journalisten är ett unikt av sitt slag och ger en rik inblick i hur den interna debatten sett ut från det inre rummet, ett forum av och för journalister.

Teoretisk utgångspunkt

Jag kommer använda mig av ett professionsteoretiskt perspektiv i studien. Profession fungerar som ett medel för yrkeskåren att uppnå *status* och *legitimitet*. Professionskriterierna innebär att yrket har; systematisk teori, etik, auktoritet, samhällelig sanktion och en gemensam kultur. Journalistyrket uppfyller en del kriterier för att kunna definieras som en profession.¹⁴

Kunskapsmonopolet: De flesta journalister har idag en formell utbildning, en forskning kring journalistik har utvecklats på universiteten.

Gemensam etik och yrkesregler: Yrkeskodexen etablerades av journalistförbundet och tidningsutgivarna. Pressens opinionsnämnd fungerar som granskare av dessa och ser till att reglerna efterföljs. Granskningsnämnden har till uppgift att granska etermedierna.

Yrkesorganisation: 1874 grundades publicistklubben. Svenska journalistförbundet blev ett renodlat yrkesförbund 1992 då informatörer utestängdes från medlemskap. 95 % av alla verksamma svenska journalister är medlemmar i förbundet. Professionella normer och värderingar har blivit starkare inom kåren och den ses som mer homogen.

Altruism: Ända sedan journalisten växte fram under 1700-talet har den alltid haft högre mål, i allmänhetens tjänst, granska samhällets makthavare. De högre målen kan ibland krocka med de ekonomiska. Public Service är den del av medierna som fortfarande kan hävda att de har ett altruistiskt mål.

Autonomi: Enligt journalisternas kollektivavtal finns en paragraf; varje journalist har rätt att säga nej till uppdrag som strider mot han/hennes övertygelse. Ihop med yrkesreglerna kan man hävda journalistens autonomi. I journalistens arbete finns dock en begränsad grad av autonomi. Innehållet i en tidning ligger på den ansvarige utgivarens axlar.¹⁵

Trots att yrket uppfyller vissa kriterier, finns det många inbyggda ambivalenser. Man talar om att journalistiken kan ses som en ”semi-profession” eftersom själva yrket är möjligt för vem som helst att genomföra som att exempelvis att starta en tidskrift och skriva journalistiska texter. Utbildning är inte ett krav för att utföra den journalistiska yrket.

14 Nygren, 2008: 17

15 Nygren, 2008: 19

Istället för att analysera huruvida journalistiken uppfyller alla professionskriterier eller inte talar sociologerna Albridge och Everts om profession som en flytande diskurs. Oavsett om journalistiken definieras som en semi-profession påverkas dock yrkesrollen även av diskursen, professionalismen. När ett yrke genomgår stora förändringar så kan professionalismen fungera som ett verktyg i form av ett symboliskt kapital som kan ge professionen högre status och autonomi. Diskursen blir ett sätt att förhålla sig till arbetet som skapar mening och legitimitet. Både inom journalistikåren men även externa aktörer får detta perspektiv på yrket.¹⁶

Att se på profession som en diskurs som formar journalistens yrkesroll är studiens breda utgångspunkt. På ett djupare plan kommer jag fokusera på vissa delar inom begreppet profession, den ideologiska dimensionen där journalisternas *självbild* kommer att vara centralt. Genom empirin kommer jag alltså att studera den interna debatten som förs i Journalisten kring yrkesrollens olika dimensioner. Resultaten och resonemangen från Wiiks, Nygren, Ottosen, Gardeström, Windahl och Melin-Heggins studier kommer att utgöra en teoretisk kunskapsbas för empirin. Windahls studie är från 1975 vilket inte gör den direkt kompatibel med empiri från moderna nummer av Journalisten. Dock passar studien bra som teori till Journalisten fram till 75-80. Tanken är att flera teoretiker skall belysa empirin utifrån respektive tidsperiod som behandlas i empirin, 60-2010. Windahls studie kommer att utgöra den äldsta teorin då det inte finns så många relevanta teoretiker från 60-talet som undersöker journalistens yrkesroll.

Journalistrollen och yrkesbilden

Ottosen definierar journalistrollen som, ” en socialt betingad uppsättning av yrkesmässiga standard/yrkesetiska normer och sociala handlingsmönster som över tid skapar en kollektiv identitet. Denna identitet har utvecklats i spänningsfältet mellan marknadskrafterna och ideal och journalistens subjektiva önskan att skapa en kollektiv gemenskap”.¹⁷ Ottosen menar att yrkesrollen vuxit fram i olika konflikter över tid, i kampen om upphovsrätt och yttrandefrihet, etablerandet av utbildningen, gemensamma etiska normer, i relationen till teknikutvecklingen och andra yrkesgrupper. Förutom att yrkesrollen formats av de olika konflikterna under åren har den ständigt befunnit sig i ett spänningsfält mellan journalistiska ideal och marknadskrafterna. Windahl beskriver självbild som ”*journalistens syn på sin sociala position och sin uppgift som journalist*”. Han beskriver även fyra aspekter av begreppet; Yrkets status; yrkets för- och nackdelar; journalistens bild av sin uppgift i samhället; samt hur man uppfattar olika journalistbefattningar¹⁸

Melins belyser de strukturella förändringar som har skett inom det svenska medielandskapet. ”Tidningsdöden” och avpolitiseringsen inom dagspressen, expansion av medielandskapet under 80-

16 Albridge & Everts, 2003: 46

17 Ottosen, 2004: 21

18 Windahl, 1975: 42

talet vilket skapade en ökad konkurrens medier emellan.

Enligt Melins var det först på 70-talet ”det tredje statsmakstidealet” etablerades. Melin menar att de strukturella förändringarna sedan 70-talet utgör en förklaring till rollförändringen. Att journalisterna fått ett mer deltagande förhållningssätt, ett pedagogiskt ideal finns dock fler faktorer bakom. Melins menar att dessa faktorer ligger på en mer individuellt plan. Studiens resultat visar att faktorer som *kön* och *utbildning* påverkar journalistens syn på yrkesidealet. Melins resultat belyser exempelvis att kvinnor har ett mer deltagande förhållningssätt och män ett mer neutralt. Dessa resultat styrks även av liknande studier från andra länder (Storbritannien, Tyskland, Finland). Melin ser ett samband med det ökade deltagande idealet med att antalet kvinnor ökat inom kåren, mellan 1969 och 1989 femdubblades de kvinnliga journalister i kåren.

Windahls resultat visar att två tredjedelar upplever journalistyrket som speciellt, ett yrke som skiljer sig från andra yrken. En intervjuperson beskriver yrkets särskildhet, ” Det är fritt, omväxlande och intressant, det ger kontakter med andra människor och man står mitt uppe i livet i samhället”. 11 % av de tillfrågade pekar på just möjligheten att påverka andra människor som yrkets särskildhet. ”Det är speciellt därför att man har möjligheten att slå ned på orättvisor”. I studien behandlas även yrkets för- och nackdelar. 38 % av intervjupersonerna svarar att en stor fördel med yrket är att det är fritt och självständigt. 47 % tycker att yrkets stora fördel är att det är skiftande, rörligt i centrum. 32 % svarar att det ger kontakt med människor. De intervjuade journalisterna upplever också nackdelar med sitt yrke. En tredjedel av intervjupersonerna beskriver stressen som den största nackdelen och hälften de dåliga arbetstiderna. 16 % tycker att den dåliga lönen är yrkets största nackdel.¹⁹ Nygren sammanfattar hur olika journalistroller i olika tidsperioder sett ut;

Tidigt 1900-tal- Folkbildarroll
1945-65- Informationsförmedlare
1970-80- ”Tredje statsmakt, aktivt påverka
1980-90- Ombud och tolk för publiken

Nygren menar på att samtliga av dessa roller ligger till grund för samtidens journalistroll.²⁰

Det kreativa kapitalet

Wiik diskuterar även i sin avhandling om den nya unga journalisten där hon menar att journalistyrket blivit en del av *den kreativa klassen* som Richard Florida beskriver i sina studier. Wiik menar att många av Floridas beskrivningar av den kreativa klassen stämmer väl överens med dagens journalister. De är en välutbildad medelklass, de bor oftast i storstäderna, de värdesätter demokratiska värden såsom mångfald, granskning och kunskap högt. De har en aktiv fritid fylld med kulturella aktiviteter, de ser fler filmer, läser fler böcker och diskuterar politik i större utsträckning än andra grupper. Florida menar på att den kreativa klassen är den grupp i samhället

¹⁹ Windahl, 1975: 46

²⁰ Nygren Gunnar, 2008: 143

med mest makt. Det kreativa kapitalet som klassen innehar kan ses som en sammanflätning av sociologen Pierre Bourdieus kapitalformer, *det ekonomiska, kulturella och sociala kapitalet*. Den kreativa klassen har högt kapital från flera fält vilket ger dem stort maktinflytande i samhället²¹. Wiik menar på att det är ett intressant samband att det faktiskt även är just *kreativitet* och *status* som är journaliststudenters primära anledningar till yrkesvalet i undersökningar som gjorts. Den kreativa klassen förespråkar även *meritokrati*, de vill inte själva identifiera sig med det ekonomiska kapitalet utan med sitt kulturella. Social status uppnås via individens kunskaper och erfarenheter. Även här ser Wiik likheter med dagens unga journalistkår då den är otroligt homogen där en majoritet har medelklassbakgrund med högt kulturellt och ekonomiskt kapital vilket har format dagens journalistutbildning och höjt dess utbildningsnivå efter medelklassens behov och kunskapsnivå.²² Wiik beskriver även om hur vissa journalister befinner sig i ”den superkreativa kärnan” inom den kreativa klassen, det är journalisterna som blivit kändisar och säljer sitt egna varumärke. De kan påverka den allmänna opinionen och knyta till sig både publik och annonsörer²³. Denna tendens inom journalistiken går att koppla till sociologen Zygmunt Baumans teorier om Konsumtionssamhället, ”*De är på en och samma gång marknadsförare av varor och de varor de marknadsför*”²⁴. Bauman menar att vi själva som subjekt blir en vara som kan saluföras enligt konsumtionssamhällets logik. Kanske den superkreativa kärnan av journalister kommer utvecklas i takt med marknadens ökade inflytande över den journalistiska sfären?

Forskningsarbetet ”Journalistiskt arbete” visa hur nya idealtyper av journalisten vuxit fram under 2000-talet. Entreprenören är en av de idealtyperna som är beskrivna i Nygrens studie vilken även till viss del stämmer överens med journalistens tillhörighet till den kreativa klassen;

Entreprenören är en ny journalisttyp som kan ses som ett slags medieutvecklare. Han/hon går i spetsen för redaktionella projekt, utvecklar nya former av innehåll. Går snabbt vidare till chefsjobb eller startar eget produktionsbolag som säljer innehåll till sin gamla arbetsplats och andra köpare. Entreprenören är både journalist och marknadsförare, ser ingen motsättning mellan bra journalistik och att driva ett framgångsrikt företag. Vare sig det är den egna eller koncernen han/hon jobbar sig upp i²⁵.

Idealtypen beskriver en journalist med stort ekonomiskt kapital som även använder sin kreativitet för att nå framgång.

21 Florida, 2006:29

22 Wiik, 2010:170

23 Wiik, 2010:171

24 Bauman, 2008:13

25 Nygren, 2008: 149

Det journalistiska uppdraget

Wiik menar att journalistikens autonomi upprätthålls med hjälp av idealen, *objektivitet*, *neutralitet* och *spegling*. Studien visar hur idealen, objektivitet och neutralitet har förstärkt över tid medan speglingsidealet har försvagats över tid. Wiik menar på att dessa ideal dels är liberala ideal som tillhör en angloamerikansk, liberal tradition men även professionsdiskursen har drivit fram idealen. Då objektivitet skapar trovärdighet vilken i sin tur ger journalisten legitimitet i sin yrkesutövning. Journalistikens förhållande till den offentliga sfären, att *lyfta fram idealen och påverka den allmänna opinionen, fungera som språkrör för lokal opinion*. Dessa ideal har försvagats markant över tid. Hon menar på att journalistiken har ett komplicerat till den politiska sfären, eftersom professionens autonomi kan drabbas om förhållandet är för intimt, därför är de svenska journalisterna noggranna med att inte förlora sin objektivitet. Wiik belyser även hur idealen *granska, förklara, låta olika opinioner komma fram* däremot har förstärkts över tid. Att stimulera till nya tankar och kunna erbjuda människor förströelse och upplevelser är ideal som varit konstant över tid. Att ge människor upplevelser och stimulera nya tankar och idéer tillhör.

Enligt Melin Heggings studie har svenska journalister ett aktivt ideal med ett deltagande perspektiv. Endast en fjärdedel i studien menade på att journalisten skall fungera som en ”neutral rapportör av den som sker i samhället”. Melin uttrycker med sina begrepp att journalistrollen har förändrats från hantverkare till spårhundar och pedagoger. Melin har även jämfört sina resultat med undersökningar från andra länder och det har visat sig att den svenska journalistrollen skiljer sig mycket från dessa länder. I både Norge och USA pekar förändringen på det motsatta. I Norge har journalistrollen förändrats från en skapande hantverksroll till en mer serviceinriktad förmedlande hantverksroll. Amerikanska studier visar på att den deltagande rollen delar utrymme av en mer förmedlande neutral roll, (hantverksidealet)²⁶. Både den norska och amerikanska studien betonar hur just strukturella förändringar lett fram till dagens journalistroll. Sedan 70-talet har medielandskapet både professionaliserats och kommersialiserats vilket har tvingat fram en förändring av rollen till en mer objektiv och neutral journalistroll. Det har skett en utveckling från ”etik och ideologi mot estetik och form”. Även Engblom delar Melin-Heggings resonemang och menar på att när utbildningen fick en fastare struktur förändrades också de journalistiska idealen, etiken. *Det journalistiska uppdraget* fick en ny definition. Till mitten av 60-talet hade den speglade och rapporterade journalisten präglat medierna i stort. Journalistiken fick en mer aktiv roll och stod mer självständigt gentemot sina källor. Engblom menar på att yrkets *autonomi* ökade vilket är en av de viktiga byggstenarna när man definierar en profession. 1974 års pressutredning försökte sammanfatta

26 Melin-Higgings, 1996: 35

pressens viktigaste uppgifter: ”att förmedla information i samhällsfrågor, därjämte att kommentera och granska skeendet samt att vara ett allmänt diskussionsforum”. SJF tog fram yrkeskodexen år 1968 samt gemensamma spelregler för pressen och etermedierna utgavs år 1975. Engblom menar på att genom dessa dokument blev därmed ”oskrivna regler skrivna”, enligt Engblom blev yrkesrollen tydligare.²⁷

Journalistens uppgift beskriver Windahl som journalistens i relation till läsarna, i samhället inom massmedia. Studien fokuserar på en konflikt i journalistens uppdrag nämligen distinktionen mellan aktiv/deltagande kontra neutral/passiv samt pressens funktioner i samhället. Det Windahl benämner som ”aktiv journalistik innebär att kommunikatören har avsikt att påverka sina mottagare och inte fungera som en neutral förmedlare av information. För den ”aktive-journalisten” är mediet en kanal som en kan påverka genom. Objektivitetsprincipen inom media används enligt Windahl för att undvika kritik. Han beskriver även hur principen uppfyller olika funktioner för journalistiken:

–En kommersiell funktion, eftersom en mer heterogen publik kan attraheras av den journalistiska texten.

–Den har möjlighet att skydda journalisten från kritik.

–Den stödjer myten om journalistens samhälltillvändhet och oegennyttia.

–Den förstärker journalistyrkets professionalisering, objektiviteten förstärker professionens altruism.²⁸

–

Windahls resultat pekar på att det finns en statusosäkerhet inom professionen. Yrkets för- och nackdelar kan sammanfattas med att yrket är skiftande, rörligt, fritt och självständigt som ger bra kontakter med människor men även har nackdelar som, dåliga arbetstider, stark psykisk och fysisk stress och dålig lön. En viktig del i Windahls studie kring journalistens självbild är konflikten mellan rollen som aktiv eller neutral journalist.²⁹

Journalistutbildningens betydelse

Sverige startade journalisthögskolorna 1962 som ett steg i professionaliseringsprocessen vilket idag har resulterat i att vi har en av Europas mest akademiska kårer. Melin betonar utbildningens påverkansfaktor, hon förklarar hur studenterna socialiseras in i ett spårhundsideal, ett kritiskt tänkande redan under sin studietid. Att ”spårhundsidealet” blivit starkare sedan 70-talet har ett tydligt samband med att journalisthögskolorna inrättades i mitten på 60-talet. Melin menar dock på att journalisthögskolornas tillkomst inte är den enda förklaringen till det förändrade idealet. ”Det är troligare att de speglar (och förstärker) förändringarna i samhällets syn på medier, journalistik och

²⁷ Engblom, 2002: 268

²⁸ Windahl, 1975: 46

²⁹ Windahl, 1975: 60

journalister. Journalisthögskolorna har blivit en del av samhällets mediepolitik. Pressutredningarna som beskriver medias funktioner i samhället finns i journalisthögskolornas studieplaner. 1967 var målen i högskolornas studieplan att, ” korrekt skildra, förmedla och presentera information. 1989 var målen att studierna skulle lära studenterna att ”analysera, granska och ifrågasätta”.³⁰

Engblom diskuterar även professionaliseringens effekter. Han menar på att processen har både förändrat innehållet och journalistikens villkor. Det talas om effekter av både negativ och positivt art. De negativa effekterna formuleras som att det blivit en homogenisering av nyhetsvärdet, en avpolitisering samt en utvecklad medielogik som styr mediernas förhållningssätt. Engblom ställer sig frågan om homogeniseringen skapar kvalité eller likriktning? De positiva effekter beskrivs som, journalistens strävan efter objektivitet, integritet och självständiga granskning har ökat genom professionaliseringen.

Idéhistorikern Elin Gardeström menar att när journalistinstituten infördes 1962 så fördes det en maktkamp mellan det akademiska fältet och pressens fält. Oenigheterna handlade om pressen eller akademien skulle bestämma över utbildningens utformning och innehåll. Vem skulle vara lärare? Forskaren eller den verksamme journalisten? Hur skulle rekryteringen av studenterna gå till, studentexamen eller praktiska erfarenheter?³¹ De hamnade med andra ord i strid om vilket fälts ”utbildningskapital som skulle gälla vid utbildningen av journalister.³²” Med Bourdieus termer behöver journalisten i vardande förvärva fältets specifika form av av symboliskt kapital för att kunna bli erkänd journalist”

Enligt Gardeström kunde journalistutbildningen uppfattades som en form av styrning och intrång i pressens autonomi. Hon skriver även om hur verksamma journalisters skepsis mot utbildningarna skulle kunna röra sig om en form av klasskonflikt. Den gamla tidens journalister som tagit sig fram den långa vägen ofta med arbetarklassbakgrund kände konkurrens ifrån den nya akademiska kåren som ofta kom från hem med högre klassbakgrund. I sin studie beskriver hon även hur oron och rädslan inför utbildningarnas etablering hade att göra med rädslan inför att journalistiken skulle bli strömlinjeformad. Man ansåg att utbildningen kunde förmedla ideal som gick emot partipressens egna ideal som de ville att deras journalister skulle ha.³³ I nästa avsnitt kommer undersökningens metod att beskrivas.

30 Melin-Higgins, 1996: 33

31 Gardeström, 2011: 155

32 Gardeström, 2011: 184

33 Gardeström, 2011: 254

Metod

Jag har valt att genomföra en *kvalitativ innehållsanalys* av empirin då studiens fokus är att undersöka konstruktionen av journalistrollen passar en kvalitativ metod bra. Med en kvalitativ innehållsanalys innebär det att jag har sökt efter *teman* i empirin³⁴. Dessa teman är några av de kriterierna som jag nämnt tidigare som är hämtade från professionsdiskursen, *det journalistiska uppdraget*, *professionens gränser* och *utbildningens betydelse*. ”*Det journalistiska uppdraget*” är ett tema som kommer från värdet altruism inom professionsteori, ett yrke bör ha ett högre mål/uppdrag som man arbetar efter. ”*Professionens gränser gentemot andra yrken*”, beskriver värdet autonomi, ett yrke försöker vara autonomt, alltså självständig från andra yrken och krafter i samhället. ”*Journalistutbildningens betydelse*” utgör även ett tema eftersom utbildningen/kunskapsmonopolet har ett fundamentalt värde inom professionsdiskursen. Att dessa teman belysts i materialet beror på att jag haft en abduktiv ansats i studien. *Abduktion* innebär att jag låtit teman växa fram genom en växelverkan mellan empirin och teorin.³⁵ Dessa teman är områden som fått större plats i Journalisten än andra genom samtliga tidsperioder. Eftersom teman har genomsyrat hela tidsperioden har jag haft det lättare att besvara mina frågeställningar eftersom dessa efterfrågar förändringar över tid. Att genomföra en kvalitativ innehållsanalys med en abduktiv ansats har dock varit tidskrävande och gjort att det tagit tid att reflektera kring materialet. Först krävdes en bred inläsning av hela materialet (132 tidningar) för att få en uppfattning om innehållet. Utifrån inläsningen började jag upptäcka mönster och teman som förekom mer frekvent och som även genomsyrade materialet under samtliga 11 nedslag. Här förde jag noteringar vart jag hittat texterna som genomsyrats av teman (*Det journalistiska uppdraget*, *utbildningen och professionens gränser*). Med hjälp av mina anteckningar gick jag tillbaka till texter och skrev ner citat som fångade textens innehåll på ett tydligt sätt, dessa citat fyllde tjugofem A4-sidor. Detta långa dokument krävde en ny genomläsning där jag markerade de olika citaten med olika färger för att lättare kunna koppla citaten till respektive tema och senare teori och för att kunna göra jämförelser över tid. En kvantitativ innehållsanalys hade antagligen tagit mindre tid vilket underlättat analysarbetet och ökat studiens reliabilitet, men samtidigt hade denna metod inte gett samma djup och inte besvarat mitt explanativa (varför) syfte med studien.³⁶ Studien är både deskriptiv och explanativ och avser att både besvara hur förändringen uttrycks men även till viss del ge förklaringar till utvecklingen med hjälp av teorierna. För att förstå journalistrollens förändring över tid måste vi förstå de strukturella förändringar som skett inom hela medielandskapet, därför är det

34 Bryman, 2011: 505

35 Bryman, 2011: 26

36 Bryman, 2011: 297

viktigt att koppla samman ett deskriptivt och ett explanativt perspektiv.

Även om en kvantitativ innehållsanalys sägs kunna generera i en högre reliabilitet och validitet så innehåller även denna metod en *tolkning* av materialet, forskarens egna förförståelse färgar alltid tolkningen av ett material.³⁷ En kvantitativ studie hade dock kunnat kartlägga fler diskussionsämnen över tid och hade därav kunnat ge studien andra resultat, men denna breda ansats hade inte kunnat tillfredställa min explanativa ambition med studien. Därför blev studiens metod kvalitativ. Med en kvalitativ innehållsanalys har jag kunnat använda mig av flera citat integrerade i analysen vilket ger undersökningen en god *intersubjektivitet* som visar på transparens och ger läsaren möjlighet till förståelse för hur jag tolkat materialet, vilket även stärker studiens validitet.³⁸ Ett annat metodval hade kunnat vara att genomföra en kombination av en kvalitativ och kvantitativ metod vilket hade kunnat besvara studiens syfte från både ett brett och djupt perspektiv. Dock krävs en större tidsram för studien för att kunna genomföra en noggrann flermetodsforskning med fruktbara resultat. Därför har jag valt att begränsa studien till en kvalitativ metod eftersom detta passar uppsatsens tidsram bättre.³⁹

Eftersom att jag analyserat ett offentligt magasin har jag inte behövt ta hänsyn till de olika forskningsetiska principerna (informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet).⁴⁰

Urval

Empirin består av Svenska Journalistförbundets egen tidning Journalisten. Material är unikt av sitt slag eftersom det ger en viktig inblick hur den interna debatten sett ut kring journalistrollen. Studien sträcker sig mellan 1960 fram till 2010. Jag har använt mig av ett *strategiskt urval* eftersom jag är intresserad av förändringar över tid. Studiens första ansats är 1960 eftersom det var ungefär här som journalistikens professionalisering startade. För att kunna följa tendenser i utvecklingen krävs ett relativt stort tidspann, därför tittar jag på journalistrollen under 50 år och landar då år 2010 som sista undersökningssår i min studie. Det är viktigt att ha med ett aktuellt år i undersökningen eftersom den historiska tillbakablicken måste sättas i förhållande med samtiden för att kunna visa på journalistrollens förändring. Eftersom mina teoretiska glasögon varit professionsteori var detta urval mest intressant, urvalet var dock väldigt stort vilket krävde en lång inläsningsperiod av materialet. Detta begränsade tiden för analysarbetet och gjorde det svårt att presentera kortfattade huvudresultat, så detta har varit en utmaning med studiens utformning.

För att ha ett rimligt urval med tanke på tidsaspekten gjorde jag nedslag var femte år mellan 1960-2010, vilket blir totalt elva nedslag under tidsperioden. Härifrån har jag tittat på återutgivningarna

37 Bryman, 2011: 297

38 Bergström & Boréus, 2005:36

39 Bryman, 2011:578

40 Bryman,2008:132

från varje nedslag som är 12 nr/år. Tidningens utgivningstäthet har varierat mellan perioderna, under vissa årtionden har utgivningen utökats markant. I början av inläsningen läste jag hela årsutgivningen från varje nedslag men kom efter hand på att jag borde vara konsekvent med urvalet och säkra studiens *interna validitet och externa reliabilitet* och gå igenom lika många nummer under varje nedslag⁴¹. Intern validitet innebär att forskaren kan säkerställa överensstämmelsen mellan resultaten och observationen. Den externa reliabiliteten beskriver studiens möjlighet att replikeras. Detta resulterade i att jag i min resultatredovisning fokuserat på nr. 1-12 från varje nedslag, vilket betyder att jag gått igenom **132** tidningar totalt. Genom femårsintervallerna får jag tillräckligt långa perioder för att kunna upptäcka nyanser i materialet och minskar risken att missa dessa som så kunde varit fallet om jag istället hade valt tioårsintervaller. Urvalet är ganska omfattande men för att kunna föra fram resonemang och diskussion om mönster, trender och förändringar över tid krävs denna storlek av urval. Visserligen kan hela tidningen ses som ett forum för debatt kring journalistrollen men för att begränsa och precisera studien kommer jag endast att undersöka tidningens utrymmen där aktiv debatt sker nämligen; *ledaren, debattartiklar och krönikor*. Debattutrymmena i tidningen är utformade på olika sätt under perioderna, under 60-talet var debattutrymmet väldigt begränsat i tidningen såhär har jag fått leta efter åsiktsmaterial i andra texter i tidningen. Detta påverkar uppsatsens reliabilitet en aning, men eftersom det endast rör sig om ett fåtal artiklar, anser jag att dessa är möjliga att härleda eftersom dessa genomsyras av studiens tre fokusteman. Utöver detta är det *ledaren, debattartiklar och krönikor* jag har fokuserat på i tidningen, vilket har varit nödvändigt för att få ett rimligt urval inom uppsatsens tidsram.

Nästa avsnitt är resultat och analysdel där empirin kommer att presenteras och diskuteras. Syftet med studien är att studera konstruktionen av journalistrollen i tidningen Journalisten 1960-2010. Den interna debatten som förs i Journalisten utgör en slags "ideal-bild" av deras roll, därför är det viktigt att betona att det är en *konstruktion* av journalistrollen jag studerar i empirin.

Resultat och analys: Journalisten år 1960-2010

Avsnittet med resultat och analys är strukturerat i en kronologisk tidslinje, med två nedslag i varje stycke. Varje tidsperiod presenteras med en kort historisk kontext med händelser i världen, i Sverige och slutligen med ett debattmönster i tidningen Journalisten. Den historiska kontexten avser inte att täcka en fullständig bild av samhället utan att ge en ingång till årtalens kontext för att läsaren lättare ska kunna relatera till tidsperioderna.

41 Bryman, 2011:352

År 1960 | 1965

Under 1960-talet skulle president John F. Kennedy mördas (1963) och de svartas frihetskämpe Martin Luther The King mördas (1968). 1965 är året då USA inleder kriget mot Vietnam. Runt om i världen samt i Sverige växte en Vitenamrörelse rörelse fram som var kritisk mot kriget.⁴² Journalistinstitutet etablerades 1959 och hade under denna tidsperiod precis funnits i ett år. Journalisthögskolorna hade inte hunnit bildas detta år, det var inte förrän två år senare, år 1962 de första journalisthögskolorna etablerades i Stockholm och Göteborg. I materialet syns många renodlade fackliga diskussioner rörande, pension, ålder och ledighet. Texten är väldigt informerande och inte så argumenterande. Några brännheta diskussioner om själva journalistrollens värdegrunder syns inte i tidningen. Journalisten har heller inte utvecklat sidan med debathörnan än. Här planteras antagligen de frön av diskussioner som under slutet av 60-talet och under 70-talet skall blomstra och diskuteras livligt. Den senare perioden av 60-talet präglades av en tid då de sociala rörelserna blivit en stor aktör i samhället och en utbredd socialistiskt syn på samhället finns. Tiden andades hopp och tro på förändring, att minska klyftorna mellan fattiga och rika. Studentrörelsen 1968 är ett viktig årtal under perioden.

Hur såg egentligen journalister på sitt uppdrag under perioden? Ett citat i materialet belyser frågan på ett bra sätt;

Endast en annan yrkesgrupp, lärarna torde kunna tävla med journalistkåren när det gäller att åt hela folket förmedla kunskaper och ge fostran⁴³.

Denna bild som tecknas i journalisten stämmer väl in på rollen som ”folkbildare” som Nygren beskriver i sin studie att journalisten hade på 50-60-talet. Även bilden kring journalisten som ”neutral rapportör” som Melins beskriver i sin studie går att hitta i följande två citat;

Ska FN-konventionen förbjuda journalister att uppspara nyheter? Journalisten som passiv förmedlare och inte aktiv sökare.⁴⁴

Det skrivna ordet spaltfyllnad kring finesser?” Håller det skrivna ordet på att förlora sin betydelse för och sin lockelse på den yngst journalistgenerationen?⁴⁵

I debathörnan förs en engagerad diskussion kring journalistikens pågående förändring av journalisten Jan-Eric Lindh;

42 Engblom & Gustavsson, 2002: 217

43 Journalisten, 1960 nr.1:7

44 Journalisten, 1960 nr.1:1

45 Journalisten, 1965 nr.1:20

Ska den likriktning, språkförenkling och blackhet som de senaste åren alltmer börjat karaktärisera svensk dagspress så småningom helt och hållet döda all charm och personlighet i våra tidningar? Ska journalisten bli en skriv- och layoutautomat identisk med tusen andra liknande automater?⁴⁶

Lindh likställer här den ”nya” journalisten med en slags robot som fokuserar på form istället för innehåll. Han är djupt oroad över den utveckling han tycker sig se. Han fortsätter sitt resonemang om journalistikens förändring;

Denna rapphet har nått en sådan överdrift att varje reportage blir ett polerat, maskinmässigt stackato där all den ursprunglighet och all den charm som journalisten en gång hade har tvättats bort vid ett journalistinstitut, hackats sönder av en överambitiös redaktionssekreterare eller kapats för att den där snygga ramen som nattedirektören funderat ut ska hålla måttet? Det är väl inte bara för att få en nyhet rakt serverad som läsaren köper sin tidning? Jag tror att det just är förhållandet att varje journalist snart har gått igenom ett journalistinstitut eller annan liknande skola som leder till likriktning inom pressen.⁴⁷

Citatet beskriver den skepsis och upprördhet som fanns kring journalistutbildningen. Det är precis tre år sedan de första journalistinstituten bildades i Göteborg och Stockholm och reaktionerna är väldigt starka och negativa mot etablerandet av utbildningarna. Lindh anser att det finns ett direkt samband mellan likriktningen i pressen och etableringen av journalistutbildningen.

Lindh får mothugg av journalisten Stig Engzell i nästkommande nummer av tidningen;

Nu får det vara slut på ”tjafset” om kårutbildningen” ”Det är väl så självklart att en journalist skall ha lika stor rätt till undervisning som vilken annan medborgare i samhället som helst, att detta aldrig skulle behöva ifrågasättas. ”Låt mig emellertid tala om för er som inte kan med instituten, att dessa inte på något sätt är till för att kläcka färdiga journalister. Inte heller gör de anspråk på det. Däremot är meningen med att folk med intresse och fallenhet för yrket skall kunna lära sig de grunder som fodras för att man skall kunna bli en duktig och modern journalist i vår allt mer specialistkrävande värld. Det har gluckats om likriktning och layoutautomater. Det beror på varje enskild journalist som lämnat institutet om det ska bli frågan om sådant. En duktig JI-elev torde nämligen vara ganska formbar. Det är ju dit man vill komma med utbildningen.⁴⁸

Engzell målar upp en helt annan bild av utbildningens funktion än vad Lindh gör. Engzell försöker nyansera Lindhs bild av journalisten. Han försöker ge journalisten mänskliga värden dvs. journalisten är mer än sin yrkesroll och bör ha samma rättigheter som alla andra medborgare i

46 Journalisten, 1965 nr.10:7

47 Journalisten, 1965 nr.10:7

48 Journalisten, 1965 nr.11: debathörnan

samhället som rätten till utbildning. Han belyser även att utbildningens syfte är att avla fram ”formbara” studenter, vilket ger redaktionen makten att forma den nyexaminerade journaliststudenten. Han påpekar även att tidens anda präglas av specialistkunskaper som kräver ”duktiga och moderna” journalister.

Debatten fortsätter livligt i tidningen, det är många som vill föra fram sina åsikter om frågan. Skribenten Reinhard Krause skriver;

Tycker vi ännu så här: journalist det blir man bara. Att tro att utbildning skulle vara till skada är en åsikt som jag förmodade var på väg att tyna bort på de flesta håll. Särskilt inom vår så progressiva kår. Men utbilda sig till journalist, det kan ingen göra. Journalist blir man. Den inställningen finns kvar hos alltför många. Erfarenhet kan aldrig ersättas av goda råd. Men nog kan erfarenheten komma fortare om man lär sig yrkets regler och teknik?⁴⁹

Inlägget av Krause sätter fingret på det problematiska skifte i synen kring hur och vem som kan bli journalist i och med etablerandet av instituten. Nygren benämner denna periods journalistroll som ”informationsförmedlaren”. Melin belyser även hur journalistrollen präglades av ett starkt ”hantverksideal”, journalistik är ett hantverk som inte vem som helst kan utföra. Yrket kräver en medfödd talang för bemästra hantverket. Ytterligare ett inlägg belyser konflikten som uppstått inom journalistiken, skribenten försöker föra fram ett diplomatisk perspektiv kring konflikten;

Layout tidningsspråkets mimik- mellan redigeringsfolk och skribenter behöver det inte råda motsättningar annat än i fråga om nyanser, om vi håller klart för oss att det viktigaste hos tidningen inte är dess utseende utan dess innehåll.⁵⁰

Gardeströms studie belyser denna konflikt tydligt. Hon menar att skepsisen som fanns gentemot de nya utbildningarna var en konfliktlinje mellan det akademiska fältet och pressens fält. De verksamma journalister hade gått den långa vägen och hade ofta arbetarklass bakgrund och möttes nu av en ny journalist som både skulle bli akademisk skolad samt tillhörde en högre klass.

Årsutgivningen från 1965 skiljer sig mycket från 1960 då man här börjar diskutera journalistrollen på riktigt och en engagerad debatt syns i materialet tack vare att en ”debatthörna” har tagit plats i tidningen. Journalistinstitutionerna börjar diskuteras, föder de bra journalister eller inte? Materialet tecknar en rik bild kring den journalistiska konflikten som börjar växa fram angående utsida och innehåll. Det finns många inlägg och artiklar om hur layouten har börjat styra det journalistiska arbetet allt mer.

49 Journalisten, 1965 nr.12: debathörnan

50 Journalisten, 1965 nr.12: debathörnan

År 1970 | 1975

Dessa år är stormiga ute i världen. 1973 tar Augusto Pinochet makten i Chile vid en militärkupp. 1975 når det fruktansvärda Vietnamkriget äntligen sitt slut. Fyra år senare kommer den iranska revolutionen att bryta ut. I materialet finns många fackliga diskussioner om bl a. löner. Debatten kring journalistutbildningen från 1965 diskuteras även detta år vilt. Ägandeförhållanden i tidningar är ett tema som genomsyrar materialet. Artiklar belyser andra former av ägande som tex. Kooperativ. En artikel exemplifierar hur ett kooperativ fungerar i praktiken, ett exempel är den franskgädda kooperativa tidningen *Le Monde*. Tre år senare skulle Journalisterna Jan Guillou och Peter Bratt 1973 avslöja den svenska underrättelseorganisationen, IB (som registrerade kommunister, avlyssnade samtal och hade samarbete med israeliska underrättelseorganisationer. Journalisterna dömdes för spioneri och fick fängelsestraff för sitt avslöjande.⁵¹

Årsutgivningen präglas även av debatten kring vilka grupper som bör inkluderas respektive exkluderas från förbundet. Förhållandet mellan den journalistiska och politiska sfären utgör även ett hett diskussionsämne detta år. I tidningen förs många diskussioner om hur nyheter inte skall påverkas av ekonomiska intressen. Yrkesreglerna hade nu funnits i två år eftersom de etablerades 1968. 1976 är även året då Sverige får borglig regering för första gången sedan 1936. 1975 släpps den första personatorn, *Altair 8800* kommer ut på marknaden.

Skribenten Harry Ekblom debatterar i journalisten huruvida högskolorna knyter till sig ”rätt” sorts elever;

Journalistutbildningen på villovägar?” Nyheter obekväma för elev, Högskolornas anslagstest har varit så konstruerade att man fått in fel folk i journalishögskolorna, anser jag. Framförallt har eleverna inte varit tillräckligt nutidsorienterade. En journalist bör vara nyfiken på vad som händer ute i världen. Ovanligt få av högskolejournalisterna har haft det intresset, tycker jag. Högskolorna har ju till och med måst stimulera journalisteleverna till tidningsläsning.⁵²

Ekblom anser att eleverna som studerar på högskolorna är alldeles för dåligt nutidsorienterade. Han får motstånd i sin argumentation av rektorn Bengt Nerman vid JH;

Vad vet högskolan kritiker? Högskolan ger en integrerad journalistik grundutbildning, inte en journalistkurs plus några fasta akademiska ämnen. Vi försöker ge sådana praktiska och teoretiska kunskaper om samhälle, medier och verktyg som är nödvändiga för den grundläggande journalistiska uppgiften att söka, finna, värdera, välja och översätta information för en i förväg definierad publik. Ett av de starkaste motiven bakom riksdagens beslut om statliga journalishögskolor var önskan att garantera journalistkåren en hög utbildningsnivå och att därmed bidra till massmediernas ständiga

⁵¹ Engblom & Gustavsson, 2002: 216

⁵² Journalisten, 1970 nr.2:12

vidareutveckling och förbättring. Vad massmedierna innehåller, vilka medarbetare som verkar där och hur medierna fungerar är självklart ena angelägenhet för hela samhället.⁵³

Nerman menar att journalisthögskolorna försöker fostra goda journalister som får verktyg för att kunna, ”söka, finna, värdera, välja och översätta information för en i förväg definierad publik”. Nerman betonar dock inte ”granskningsidealet” som ingår i journalisterna samhällsuppdrag. Att Nerman även uttrycker sig i termen ”i förväg definierad publik” belyser marknadens ökade inflytande under denna period. Det Nerman menar med andra ord är att nyheterna skall målgruppsanpassas. Nermans uttalande belyser den inneboende konflikt som finns i journalistrollen som Ottosen beskriver, ”journalistrollen befinner sig i ett spänningsfält mellan journalistiska ideal och marknadskrafter”. I debattinlägget ”JH- i långväga ögon” påpekar skribenten hur viktigt det är att inte glömma bort journalistens viktiga samhällsuppdrag;

Stockholmsskolan sysslar med att försöka producera medvetna journalister med goda faktakunskaper. Det ligger i journalistikens intresse att journalisten är orädd och inte viker undan när han möter stat, kommun, företag och enskilda, vilka försöker hindra publicering av obekväma nyheter genom att tiga eller bara säga hälften. Då gäller det att inte låta lura sig, att ta reda på fakta och uppfylla den roll i samhället som journalisten har.⁵⁴

Skribenten slår ett slag för ”granskningssidealet” gentemot makthavare som ingår i journalistrollen och hur viktigt det är att detta ideal upprätthålls.

Journalisten Stig Augustsson belyser i en debattartikel även hur viktigt det är att komma ihåg samhällsuppdraget och inte låta kommersiella krafter ta över;

Journalisten har ett samhällsansvar att beakta. Vi måste se längre än till det egna mediets framgångar, ekonomiska och journalistiska. Detta är naturligtvis inte liktydigt med att vi skall avhålla oss från kritik när myndigheter m fl. gjort sig förtjänta därav.⁵⁵

En annan journalist visar sin skepsis mot de nyinrättade högskolorna;

Gapa så får du en release. Svälj den så anses du samarbetsvillig. Rapa upp den så kan du inbilla både dig själv och din arbetsgivare att du är snabb och produktiv. Detta är en skräckbild av framtidens journalistik men toner och tendenser tyder på att skräckbilderna kan bli verklighet. Den fjärde gruppen har nu tagits in vid de båda högskolorna som arbetar enligt statliga direktiv och lär de utvalda i den yngre generationen hur man samlar in och serverar

53 Journalisten, 1970 nr.3:4

54 Journalisten, 1970 nr.4:6

55 Journalisten, 1970 nr.9: 5

nyheter.⁵⁶

Skribenten målar bokstavligt upp en bild av journalisten som en karaktär utan omdöme eller ryggrad. Han beskriver en journalistroll som vill vara marknaden och medieföretaget till lags. Han liknar nyheter vid en maträtt som ska tillagas och serveras till publiken/gästen. Gardeström beskriver den maktkamp som utspelade sig i början av högskolornas etablering, en maktkamp mellan pressen och det akademiska fältet. Materialet i Journalisten under denna tid tecknar en rik bild av hur denna kamp tog sig till uttryck.

Skribentens åsikter delas även av en annan journalists debattinlägg under rubriken, ” Värdera istället för att rapa- svar till Ingemar Berglund”;

Vad gäller skjutjärnsjournalistiken håller jag med dig om att denna inte är något att söka stöd hos i en kritisk situation. Knappast ens i en förhållandevis okritisk situation. Jag ser nämligen större delen av denna sortens journalistik som omedveten och oanalytisk. Kanske kan man beskriva den , leta, svälj och rapa upp?⁵⁷

En artikel i tidningen beskriver synen på relationen mellan journalistik och politiskt engagemang kunde se ut under 70-talet;

Götheborske Spionens nye redaktör vill inte blanda in sina politiska åsikter i det rent journalistiska arbetet-då hotar redaktionen med att avgå. Synd på en annars bra studenttidning.⁵⁸

Den nye redaktören för Spionen ville försöka ha en ”objektiv” ingång i hans arbete som chefredaktör men detta mottogs inte av kollegorna på redaktionen som hotar att avgå. Att vara stolt och visa sitt ställningstagande inom journalistiken stämmer bra in på hur samhället såg ut under 70-talet, detta var kampen och de socialrörelsernas tid. Tidsandan avspeglas även väl inom journalistiken med följande citat som berör ägandeformerna;

En mängd journalister har vaknat och börjat ifrågasätta de journalistiska normer som utgör basen för tidningsägarnas profit.⁵⁹

I många nummer tas alternativa ägandeformer som kooperativ upp, 70-talet är en tid som präglades av sociala rörelser och socialistiska tankar genomsyrade samhället så att kooperativ blev förebild

56 Journalisten, 1970 nr.10:7

57 Journalisten, 1970 nr.11:9

58 Journalisten, 1970 nr.1:19

59 Journalisten, 1970 nr.1:7

bland journalister går i hand i handsken med tidens anda.

Mycket i empirin höjer upp journalistikens granskningsideal, många skribenter betonar hur viktig denna del är i deras samhällsupdraget;

Tydligt är att de som planerar framtidens journalistik inte räknar med att informationen i stort sett skall behöva gå annat än i riktningen uppifrån och ner. Visar det sig sedan att folket i basen fortfarande tänker och reagerar. De utbildade desorienterade står plötsligt och skriver plattfotade enkäter a lå Hur känns det? Några har kanske fått vidareutbildning så att de blivit saliga i tron att god journalistik är att skapa en kändis och utfråga denne . Ett samhälle lever och måste leva nerifrån och uppåt. Därför krävs av god journalistik en ständig analys av förhållandena i den riktningen och tillbaka igen.

Skribenten skriver även att ”de som planerar framtidens journalistik räknar inte med att information i stort sett skall behöva gå annat än i riktningen uppifrån och ner” han betonar hur viktig det är att allmänheten, medborgarna är med och påverkar och formar journalistiken, han uppmanar till en aktiv deltagande journalistik. Några skribenter diskuterar etiska frågor inom journalistiken;

God journalistik? I Tyskland sker ett dödsdrama där en amerikansk militär skjuter sin svenska fästmö, och sig själv. Saken uppmärksammas stort i den svenska pressen, men vad dom är mindre hedrande är att så gott som alla tidningar skrivit ”färgad amerikansk sergeant” Tänk efter lite grann, ni journalister som sprider fördomar. För det gör man med den sortens journalistik⁶⁰.

Vad är en 'hederlig journalist'? Enligt min enkla mening bör väl ordet 'hederlig' i samband med vår yrkesbeteckning avse samma sorts hederlighet som för folk i allmänhet. Att stå för vad man gjort, hålla sig till sanningen, inte smita undan ett ansvar, inte skylla på andra, inte bära falsk vittnesbörd mot sin nästa.⁶¹

Publicistklubbens regler säger: 'Framhäv icke i rubriker eller på annat sätt misstänkta, anhängna, åtalade eller häktade personers ras eller nationalitet, yrkesbeteckningar, politiska eller religiösa ståndpunkter, om de är för saken ovidkommande'. Det gäller att inte onödigtvis förstärka det främlingshat och misstänksamhet som redan finns. Pressen har här ett stort ansvar.

Denna undersökning av sex västsvenska tidningar visar att nationalitetsbeteckningar och benämningen ”utlänning” förekommer minst sagt flitigt i brottsreportagen. Det tycks inte finnas några större betänkligheter på redaktionerna.⁶²

Altruismen är ett en viktig del inom professionsdiskursen. Att visa att den journalistik man bedriver är ”god” journalistik är viktigt för att hävda sin profession som därmed ger ens yrke legitimitet och

60 Journalisten, 1970 nr.5:7

61 Journalisten, 1970 nr.6:21

62 Journalisten, 1970 nr.12:19

status i det långa loppet.

En artikel i tidningen belyser hur journalistrollen har utvidgas;

Journalisten blir också läroboksförfattare och hans alster kan komma att källkritiskt granskas på lektionerna i skolan, om tidningen mera allmänt vinner terräng som läromedel.⁶³

Detta var en tid då medierna fortfarande till stor del reglerades via politiken och idén om folkhemmet fortfarande fanns kvar. Enligt Gardeström fanns folkbildareidealet om journalisten under denna period, vilket rimmar bra med folkhemmets ideal. Medias roll skulle vara fostrande och genom att ta in journalistiken till den svenska skolan kunde man utvidga kunskapskanalerna och få en större effekt.

En skribent beskriver förbundets exkluderande och inkluderande processer av medlemmar. Hon beskriver hur problematiken har förändrats kring hur man kan definiera vem som en 'journalistiskt verksam'. Hon ställer sig frågan, 'Vem är journalist?'

En medlem skulle vara fast anställd tidningsskrivare: En herre med den höga hatten som yrkessymbol. Sedan en rad år tillbaka är det aktuellt, att tillföra förbundet nya grupper ur den komplicerade värld, som produktionen av massmedia avgränsar, grupper som antingen inte kan eller vill skaffa sig organisatoriskt hemvist på annat håll. Bland gäller det arkivarier, layouttecknare och teleoperatörer. Jag kan inte tänka mig annat än att den dagen förr eller senare randas, då samtliga anställda på ett redaktionellt arkiv får samma möjligheter att ingå i SJF. Och heller inte annat än att vi med tiden kommer att möta nya typer av medarbetare i massmedia med krav på anslutning. Begreppet "journalistisk verksam" blir som facklig definition alltmer diffust. Men det mest egendomliga draget den policy, som hittills präglat SJF:s rekrytering, är att moraliska värderingar av arbetsgivare fått påverka den journalistiskt verksamme möjligheter att vinna inträde.⁶⁴

Denna konfliktlinje genomsyrar materialet, det pågår ständigt en diskussion kring vem som har rätt att vara medlem i förbundet. Eftersom att professionens gränser är diffusa är det viktigt för de yrkessamma att ta avstånd från vad det inte är och visa att journalistkåren är en sammansvetsad kår med gemensamma värderingar. Empirin visar hur viktigt det är för journalisterna att behålla sin autonomi som i sin tur ger dem legitimitet i deras yrkesroll.

Liv Ullman har utsatts för falska intervjuer som publicerats och skrivit brev till SJF via expressen.

63 Journalisten, 1970 nr.7-8:14

64 Journalisten, 1970 nr.10:18-19

SJF svarar:

Våra yrkesregler innehåller en bestämmelse som kort och koncist lyder; Förfalska inte intervjuer. Detta borde vara en självklarhet för alla journalister, men tyvärr finns undantag. Avslutningsvis: Den form av journalistik som Du beskriver är förkastlig och den ska vi hjälpa att motarbeta.⁶⁵

Liv Ullman riktar kritik mot journalistikens etik och moral. Journalisten tar kritiken allvarligt eftersom att det Ullman blivit utsatt för går totalt emot journalistförbundets värderingar. De skriver att de ska "hjälpa till att motarbeta" den journalistiken Ullman blivit utsatt för, exemplet belyser hur viktigt det är för en profession att ha gemensamma värderingar. Varje gång olika journalister bryter mot de gemensamma värderingar blir journalistiken som diskurs mer och mer bräcklig. Fler diskussioner kring journalistikens autonomi och gränser gentemot andra yrken uttrycks även tydligt i annonsen från en reklambyrå i tidningen. Annonsen beskriver hur journalisten Olof Eriksson lämnat journalistiken för reklamvärlden;

Men är det inte trots allt stor skillnad mellan en journalist och en reklamskrivare?

–Är det verkligen det? Det är klart man skriver om skilda saker. Men målet behöver ju inte skilja på det. Det sägs ju att man som reklamman är prostituerad. Men sitter jag på en tidning kan jag ju alltid bli beskylld för att ägarens ekonomiska intressen tillmötes och bara skriva det som ger pengar. Det är väl klart att jag måste hjälpa till att göra tidningen lönsam, men inte till priset av min själ. Och priset för min själ blir väl inte lägre bara för att jag skriver om reklam?. Antingen är man en hederlig människa eller så är man det inte. Vilket yrke man har spelar väl ingen roll därvidlag.⁶⁶

Tidsperioden präglades av ett ny arbetssektor expanderade, informationssektorn, reklam och PR. Eftersom journalisterna hade det fältspecifika kapital som denna bransch efterfrågade, nämligen, talangen att skriva och påverka ville den nya sektorn givetvis knyta till sig erfarna och duktiga journalister. Informatörerna var även en del av förbundet under perioden men skulle komma att uteslutas under 90-talet. "Tidningsdödens" utbredning gjorde också att många utbildade journalister var tvungna att ta jobb utanför journalistiken. Eller som skribenten skriver att han varit tvungen att göra tidningen lönsam men "inte till priset av sin själ", det var tuffa tider på redaktionerna och journalisterna stod inför ett svårt uppdrag att skriva texter som kunde få människor att intressera sig för dagtidningen igen⁶⁷. Annonsen som Eriksson skriver är som ett försvarstal och ett försök att "locka" över duktiga journalister till reklamvärlden. Han försöker tvätta bort reklamens smutsiga stämpel; "Och priset för min själ blir väl inte lägre för att jag skriver om reklam? Antingen är man en hederlig människa eller inte". "Det sägs att man som reklamman är prostituerad". Med andra ord menar Eriksson att det finns en vedertagen bild i samhället, "det sägs att". Med "prostituerad "

65 Journalisten, 1975 nr.1:16

66 Journalisten, 1975 nr.3:20-21

67 Engblom & Gustavsson, 2002: 137

menar han att man säljer sig själv, sin kropp och sin själ till kapitalet. 70-talet präglades av en vänstervåg som också avspeglade sig inom journalistiken, man talade om ”vänstermedian”, att journalisterna var homogena in sin världsuppfattning och att alla delade den socialistiska synen på världen. Reklamen är och var ett fenomen som totalt går emot vänsterns tankesätt. Att t ex. ”manipulera” människor till ökad konsumtion passade absolut inte in i en socialistisk världsbild. Exemplet belyser på ett bra sätt hur gränslandet mellan journalistik och reklam gestaltade sig under 70-talet. Hur journalistiken fick kämpa med sin autonomi och hur yrkets gränser blev alltmer diffusa när mediesektorn utvidgades.

I debattinlägget 'Avvisa krav på styrd information' skriver journalister om hur skogsförbundet ville att journalisterna som närvarade på deras mötet endast skulle skriva positivt om dem;

En sådan inställning till journalisternas rapportering är naturligtvis omöjlig att acceptera. Att olika organisationer har full frihet att välja hur de vill informera massmedia är en sak, att vilja diktera innehållet i journalisternas rapportering är en helt annan. Det är någonting som inte hör hemma i ett demokratiskt samhälle. Vi journalister måste kräva respekt för vårt arbete, likaväl som andra yrkesgrupper gör det. Om vi inte tillåts att fritt samla in fakta och själva avgöra hur de ska presenteras, då kan vi inte ens försöka vara sakliga och opartiska. Därför vägrar vi arbeta med styrd information.⁶⁸

Inlägget belyser hur företag/organisationers uppfattning börjar bli alltmer diffus om journalistikens gränser mot andra yrken, tex. Informationssektorn och PR. Skogsförbundet ville ”beställa” positiv publicitet av journalisterna vilket dessa anser är ett hot mot ett demokratiskt samhälle. Skribenten påminner oss om journalistikens viktiga samhällsuppdrag och hur viktigt det är att journalisterna reser på sig och kräver respekt för sin profession. Han avslutar sitt inlägg med orden, ”Därför vägrar vi arbeta med styrd information”. Återigen uttrycker materialet i journalisten den inneboende konflikt i journalistrollen vart gränserna går mot andra yrken och hur arbetet inom professionen bör gå till. Automin är ett fundamentalt värde inom journalistiken som under olika tidsperioder ständigt varit hotad. Nästa citat belyser hur näringslivet och marknaden med långsamt integreras med den journalistiska sfären;

Svenska Dagbladets journalistik ska vara lågmäld, 'ovinklad', saklig, korrekt och upplevas av läsarna som objektiv. Det har funnits och finns delvis än, inom redaktionen en fruktan för näringslivets ekonomiska engagemang i tidningen ska göra tidningen journalistisk osjälvständig. Att näringslivet skulle få ett direkt grepp om tidningen. En medarbetare säger; Det är förvånande att företagare faktiskt har ringt och på allvar trott att de kunnat beställa redaktionella texter bara för att de stödannonserat i Svenska Dagbladet. Vår viktigaste uppgift nu är att få näringslivet att inse att de inte

68 Journalisten, 1975 nr.5:4

kan få igenom sina krav.⁶⁹

Citatet är ett ytterligare exempel på hur objektiviteten och professionen autonomi är under ständigt hot. Hotet har också växt sig starkare bl.a. Genom mediernas ökade beroende av näringslivet då varje förlorad läsare av tidningen kräver fler annonser från företag för att tidningarna skall överleva.

Vad är det för nytt med den Nya journalistiken? Journalister skall vara objektiva. De skall rapportera vad som händer - opartiskt- och hålla personliga tyckanden utanför. De som får lov att tycka kallas Chefredaktör eller Kulturredaktörer. Prat! Det var förr i tiden. Enligt en vild amerikansk debatt är det dags för Den nya journalistiken, även kallas aktiv journalistik.⁷⁰

Citatet belyser journalistens ambivalenta yrkesroll. Hela 70 % av Windahls intervjupersoner anser att det bara är en myt att man kan skriva helt neutralt. Trots detta instämmer 79 % i att det är journalistens skyldighet mot läsarna att ”ge en fullständig neutral bild av vad som händer”. 70-talet präglades som nämnt tidigare av en radikal vänstervåg vilket också påverkade journalistikens utformning. Många inlägg i Journalisten betonar just vikten av att vara en aktiv journalist, en journalist som försöker påverka. IB-affären under 70-talet var ett tydligt exempel på hur den aktiva journalistiken kunde se ut, avslöja och granska och försöka påverka samhället.

Empirin i Journalisten under 70-75 tecknar en rik bild av hur journalistrollen såg ut. Många debattinlägg och ledare i tidningen uttrycker en rädsla och skepsis mot mediernas alltmer beroendeförhållande till näringslivet. Under perioden fick dagspressen ett ökat beroendeförhållande till näringslivet då varje förlorad läsare av tidningen krävde fler annonser från företag för att tidningarna skulle överleva. Professionens värden, autonomi och altruism är värderingar som uttrycks frekvent i empirin. För att försöka upprätthålla dessa värden och motverka de kommersiella krafternas intrång i den journalistiska sfären förekommer idealen granska och påverka i många av de debattinläggen som vill definiera det journalistiska uppdraget. Många försöker eftersträva den ”aktiva-journalistiken” i sitt arbete.

Gapa så får du en release. Svälj den så anses du samarbetsvillig. Rapa upp den så kan du inbilla både dig själv och din arbetsgivare att du är snabb och produktiv

Detta citat beskriver journalistikens ändrade villkor under denna tid. Kooperativ är en ägandeform som belyses flera gånger i materialet. Detta kan ses som en reaktion mot medieföretagens ökade marknadsanpassning under perioden, journalisterna ville stå på egna ben och inte på marknadens.

⁶⁹ Journalisten, 1975 nr.6:15

⁷⁰ Journalisten, 1975 nr.6:21

Att kooperativ får fokus i materialet kan också bero på stora medieföretag som Bonnierkoncernen expanderar och äger mer och mer delar i medielandskapet. Gränslandet mellan journalistik och reklam växte fram under 70-talet. Mediesektorn utvidgades och informationssektorn, PR och reklam försökte rekrytera duktiga journalister. I Journalisten tecknas en bild av hur det nya gränslandet gjorde att journalistiken fick kämpa med sin autonomi och yrkets gränser blev alltmer diffusa p g.a detta. Många debattörer i materialet betonar vikten av gemensamma journalistiska värderingar, hur dessa måste stärkas så att marknaden inte trampar på journalistikens viktiga värden, autonomi och altruism. Mycket av det åsiktsmaterial som finns i Journalisten under perioden är såklart färgat av tidsandan under 70-talet, en tid när samhället genomsyrades av vänsterns världsuppfattning. Reaktionen mot marknadsens ökade inflytande över journalistiken är ofta starka i materialet vilket kan förklaras av att dessa nyliberala strömningar strider mot vänsterns fundamentala värderingar, solidaritet, rättvisa och jämlikhet.

År 1980 | 1985

Under 80-talet sker den allvarliga reaktorolyckan i Tjernoby 1986 och Berlinmuren faller år 1989. År 1986 blir Sveriges statsminister Olof Palme skjuten i Stockholm och avlider på sjukhus dagen därpå. I Valet 1976 vann de borgliga partierna en majoritet på elva mandat och kunde bilda regering. Landet styrdes av den första icke-socialistiska regeringen sedan mitten av 1930-talet. Presspolitiken fortsatte byggas ut. År 1980 lämnade massmediekoncentrationsutredningen som var tillsatt av en socialdemokratisk regering sin rapport som togs fram i syfte att stoppa Bonniers expansion. Förslaget blev inte aktuellt igen förrän Socialdemokraterna återigen valdes till regering 1982⁷¹.

1985-86 är en period när frilansade journalister strider för att kunna vara företagare. Förbundets ledning vill utesluta frilansar med egna bolag ur förbundets A-kassa.

Under Demonstrationen mot kärnkraft i december 1979 deltog 30.000 personer från rörelsen, kvinnokamp för fred. Denna händelse fick stor uppmärksamhet av olika mediekanaler, pressen, tv och radio. Aftonbladet valde dock inte att rapportera från händelsen. Av politiska skäl genomförde Aftonbladet en nyhetsbojkott mot arrangörerna av Kvinnokamp för fred. En rapportering av händelsen skulle kunna påverka Aftonbladets läsare att också ta ställning mot kärnkraften.

Skribenten Hans Furuhausen beskriver ställningstagandet som en ”mycket ovanlig händelse i den svenska pressens historia”, han skriver även;

Det här leder till en ohållbar informationssituation inför folkomröstningen. Tanken är väl också att allmänheten sakligt och allsidigt ska informeras via massmedia, annars torde folkomröstningen bli ett hån mot vårt demokratiska samhällskick, där tilltron till massmedias nyhetsförmedling är en av hörnstenarna. Aftonbladets tilltag kan inte beviras, nyhetsbojkotter är inte

⁷¹ Engblom & Gustavsson, 2002:227

förutsedda i de lagar och förordningar som reglerar dagspressens verksamhet. Men nyhetsbojkotten bör påpekas och debatteras, ty ytterst gäller det tilltron till massmedia i en känslig situation för det demokratiska samhällsskicket.⁷²

Både på Sveriges radio och på Svenska dagbladet har ledningen förbjudit sina anställda att ta ställning i frågan. Händelsen engagerar många journalister och i ett brev inskickat till Journalisten 1980 med rubriken ”Vi protesterar mot inskränkningarna i åsiktsfriheten” undertecknat av flera hundratals journalister runt om i Sverige skriver de;

Kärnkraftsfrågan är bara en av många kontroversiella frågor som journalister behandlar och kommer att behandla. De är farligt om prejudikat uppstår. Vi protesterar mot varje uttalande eller i tysthet tillämpad inskränkning av vår åsikts- i och yttrandefrihet. De yrkesetiska reglerna för journalistyrket som tillämpas här i landet är en tillräcklig garanti mot otillbörlig propagandautövning från journalisters sida. Att kräva en skenbar åsiktsneutralitet i kontroversiella frågor är att ifrågasätta vårt yrkeskunnande och vår strävan efter saklighet. Åsiktskontroll eller den typ av ”yrkesförbud” den här frågan gagnar inte den fria debatten. Vi uppmanar våra kollegor att inte låta sig tystas genom självcensur. Åsiktsfriheten är en livsviktig förutsättning för en fungerande journalistik⁷³.

Händelsen beskriver en konfliktlinje i journalistrollen som uppkommit flera gånger genom pressens historia samt idag, hotet mot yttrande- och tryckfriheten vilka är förutsättningarna för hela journalistikens existens. Under tidsperioden hade professionaliseringsprocessen varit igång ett bra tag och att medierna försökte eftersträva en sådan extrem objektivitet som ledde till en inskränkning på yttrandefriheten ledde till ett stort motstånd bland journalister. I en artikel om tidningen ETC uttrycker ETC:s redaktör deras syn på journalistrollen;

Journalister har i huvudsak två uppgifter. Dels att sprida information och kunskap och dels att bekämpa den borgliga pressen. Jobbar man inom den borgliga pressen måste man inse att den är skit och stödja den alternativa pressen. Vi försöker över huvud taget förklara hur samhället fungerar. Istället för att bara presentera fakta och säga att det är för jävligt. Vi försöker aldrig vara förment objektiva, som den övriga pressen. Antagligen är det så att vi fungerar mer som politiker än som journalister.⁷⁴

ETC är en vänsterorienterad tidning som vill ta ställning. Inlägget i Journalisten kan ses som en reaktion efter kärnkraftsskandalen i andra medier. ETC vill sticka ut hakan och visa att journalister visst bör och ska kunna ta ställning i olika frågor. I citatet skriver de t o m. Att de kanske ”fungerar mer som politiker än journalister”. Redaktören berättar även i artikeln att nästan inga på

72 Journalisten, 1980 nr.1:7

73 Journalisten, 1980 nr.6:8

74 Journalisten, 1980 nr.1:16

redaktionen är utbildade journalister utan att många har bakgrund i politiken och sociala rörelser.

Återigen är journalistens politiska engagemang och objektivitet på agendan i journalisten. Flera yrkesverksamma fick en fråga om det var möjligt att vara Frimurare, politiker eller aktiv i en förening och samtidigt vara en fri journalist? Thorsten Cars, allmänhetens ombudsman, uttalar sig om saken;

Antingen sätter man sig journalisten i ett elfenbenstorn genom att avstå från medlemskap i alla slags partier, organisationer och föreningar, eller också engagerar han /hon sig med liv och lust i olika sammanhang. - En journalist som väljer det första alternativet förefaller mig ganska omänsklig och kanske rent av farlig, inte bara pga. Sin brist på mänskliga kontakter utan också genom sin objektiva fasad som kan dölja fanatism och därmed förvillia omgivningen. Personligen föredrar jag nog det andra alternativet, men engagemanget bör varudeklaras där så är motiverat, och särskild försiktighet iakttas när det gäller nyhetsrapportering i frågor där man är personligen engagerad.⁷⁵

Marianne Odelius, förbundsstyrelseledamot och ordförande i journalistförbundets yrkesetiska nämnd uttalar sig också;

Det går inte att svara ja eller nej. Man kan inte driva den journalistiska integriteten in absurdum- att engagera sig politiskt är en demokratisk rättighet. Alla måste ha rätt att försöka förändra samhället.⁷⁶

Båda de tillfrågade kan inte ge ett entydigt svar på frågan. Men både Cars och Odelius är överens om att en journalist som är engagerad i samhället är ett bättre ideal än någon som ”försöker dölja sig bakom en fasad av objektivitet”.

Materialet från utgivningarna 80 och 85 har mycket fokus kring gränsdragningarna mellan journalistens yttrandefrihet och eftersträvandet av objektivitet. Händelsen 1979 då Aftonbladet genomförde en nyhetsbojkott av demonstrationen mot kärnkraften och anställda på SR och SVD förbjöds uttrycka sin åsikter om kärnkraften skulle sätta sina spår i många av de diskussioner som fördes i Journalisten 1980. Materialet belyser en oerhört viktig konfliktlinje i journalistrollen som uppkommit flera gånger genom pressens historia samt idag, hotet mot yttrande- och tryckfriheten vilka är förutsättningarna för hela journalistikens existens. När medierna försökte eftersträva en sådan extrem objektivitet drabbade detta yttrandefriheten och ledde till ett stort motstånd bland journalister. Under den senare delen av 80-talet höjdes många röster i Journalisten om att objektivitet är omöjligt att uppnå och att ett engagemang i samhället snarare berikar journalistens

⁷⁵ Journalisten, 1985 nr.2:8

⁷⁶ Journalisten, 1985 nr.2:8

arbete än skadar det. Ordföranden i journalistförbundets yrkesetiska nämnd uttalande om saken ringar in ett viktigt mönster i Journalisten under 80- 85;

Man kan inte driva den journalistiska integriteten in absurdum- att engagera sig politiskt är en demokratisk rättighet. Alla måste ha rätt att försöka förändra samhället.⁷⁷

År 1990 | 1995

1990 lämnar diktatorn Augusto Pinochet ifrån sig presidentämbetet i Chile till den folkvalde Patricio Aylwyn. Kuwaitkriget startar då Irak invaderar Kuwait. 1995 undertecknas Daytonavtalet i Paris av Bosniens, Kroatians och Serbiens presidenter vilket leder till fred i forna Jugoslavien. Vi får socialdemokratisk regering i Sverige då Ingvar Carlsson bildar regering med aktivt stöd från Vänsterpartiet och passivt från Centerpartiet. TV4 startar sina reklamfinansierade sändningar som andra reklam-TV-kanal i Sverige. År 1995 blir Finland, Sverige och Österrike medlemmar i EU. Mona Sahlin lämnar Sveriges regering pga "Tobleroneaffären". Alkoholmonopolet i Sverige avregleras en aning då importen till Systembolaget och restaurangerna blir fri. Finanskris bryter ut och fortsätter under en fyra års-period framåt. Informatörer utesluts från SJF 1992.

Debatter om reklamens plats i televisionen utgör ett hett ämne i Journalisten under 90-talet, Journalistens chefredaktör Lars G Holmström skriver en ledare som ger uttryck för hur diskussionerna kunde gå till;

Hur viktiga medierna är för folket demonstrerades särskilt av TV i Rumänien under jul och nyår. De hetaste striderna stod kring TV-huset i Bukarest. Inflytande och kontroll över radio/TV är centralt för varje stat. I ett sådant maktperspektiv blir den röriga diskussionen om TV-reklam (en av 90-talets stora förändringar begripligare. Vådan av reklam, som diskuteras mest är inte huvudfrågan, snarare att reklampengarna hotar det politiska inflytandet över direktförbindelserna med folket.⁷⁸

Holmström beskriver i texten ett journalistisk klimat som blivit infekterat av lobbyverksamhet. Han exemplifierar bland annat med hur tidningarna började skriva en period om hur mjölk hade en negativ inverkan mot folkhälsan;

En vanlig metod är att förslagsvis en näringslivsreporter tillfrågas om han har lust att skriva debattartiklar, varför inte i EG-frågan, åt framstående direktörer eller andra medialt attraktiva profiler, som inte har tid att skriva artiklar, men gärna signerar åsikterna. Det betalas bra. Och ingen behöver veta att det var en journalist som gjorde det. Många före detta journalister arbetar i den lönsamma gråzonen.

⁷⁷ Journalisten, 1985 nr.2:8

⁷⁸ Journalisten, 1990 nr.1:3

Ledaren beskriver hur många journalisten arbetar i ”den lönsamma gråzonen”. En zon som absolut inte följer de journalistiska idealen. Journalisternas trovärdighet börjar under denna period bli alltmer ifrågasatt i och med reklamens nya inflytande över medierna.

Chefredaktören på Journalisten skriver ett inlägg om 90-talets stora frågor för förbundet. Han skriver att det finns tre tänkbara vägar, dels en om hur de måste dra tydliga gränser mot andra yrken, att ”journalistisk verksam” bör tolkas i snäv mening och gälla reportrar, redigerare och fotografer. En annan väg är ett *utvidgat* journalistbegrepp som inkluderar alla inom mediefältet (journalister, informatörer, reklamare). Dock beskriver han hur förbundet kan få problem med inre spänningar om de vandrar denna väg eftersom yrkena skiljer sig åt yrkesetiskt enormt. Ett annat scenario är att förbundet inte förändrats så mycket utan är ett ganska homogent förbund som får brottas med gränfall och exkludera många som söker sig till förbundet. Holmström avslutar de olika eventuella scenarier med att belysa förbundets ovanliga situation;

SJF har en bland fackförbund ovanlig situation, att betydligt fler vill bli medlemmar än som kan det. Tveklöst alla ovannämnda yrkesgrupper ökad betydelse i 90-talets Sverige. Om det beror på egen makt eller den verkliga maktens reflexer i våra ögon återstår att grubbla över.⁷⁹

Vägen för förbundet utkristalliserades till att eftersträva ett strikt journalistbegrepp, detta förtydligades år 1992 då SJF bestämde sig för att utesluta informatörerna från förbundet.

Journalisten Nina Lekander skriver i debattinlägget, ”Motbjudande att inte vilja något med journalistiken” om journalistens förändrade roll i samhället. Hon beskriver hur hon under 70-talet påbörjade journalistutbildning möttes av åsikten;

Tro inte att du är här för att tjäna pengar eller för att du måste ha ett jobb. Meningen med att bli journalist är att bereda marken för det arbetade folkets frigörelse.⁸⁰

Under åttiotalet tycker hon att åsikten bytts ut till den totala motsatsen, hon anser att flera journaliststudenter är avsiktslösa med sina studier;

[...] Liberal eller socialistisk; ingen journalist förfaller mig ändå mer motbjudande än den som utstrålar attityden att han eller hon inte tror på någonting, att allt är skit i vilket fall som helst och att folk är dumma och nu ska vi minsann ge dom jävlarna. Vad som helst bara det bullrar. Finns den journalisten, eller är det jag som är överspänd? Jag hoppas verkligen det⁸¹.

⁷⁹ Journalisten, 1990 nr.2:3

⁸⁰ Journalisten, 1990 nr.3:11

⁸¹ Journalisten, 1990 nr.3:11

Journalisten Martin Dyverman belyser en annan konfliktlinje i journalistrollen, nämligen hur en journalistik som styrs av marknadskrafter tappar sin autonomi. Dyverman debatterar om reklamens eventuella roll inom etermedierna i artikeln, ”Etiken är till salu”;

Jag kan inte finna annat än att reklam, både i pressen och i etermedierna, öppnar för beroendeförhållanden som kan stå i strid med de flesta av spelreglerna som handlar om journalistens integritet. Men öppnar en radio och TV 'i allmänhetens tjänst' för reklam, kan jag inte se annat än att den öppnar för ytterligare en uppdragsgivare. Men innan valet görs. Innan alla möjliga miljoner och miljarder avgör, har faktiskt etermedierna chansen att väga in etiken. Hur mycket är den värd?⁸²

Dyvermans inlägg belyser hur reklamen utgör ett hot mot journalistikens integritet och autonomi. Han pekar på hur journalistiken kan bli beroende av marknaden och därför tappat sin autonomi.

En artikel i Journalisten belyser tydligt hur förbundet brottas med vilka som har rätt att räknas som medlemmar och inte;

Slagsmålet har börjat, Grafiker på arbetarbladet blev SJF medlemmar. Jobbar en person efter journalistiska principer och etik så uppfyller personerna kraven för medlemskap i SJF.⁸³

Under 90-talet började rollerna journalist och grafiker att smälta samman mer och yrkesgränserna blev diffusa vilket skapade en konflikt inom förbundet. Även denna konflikt uttrycker en semi-professions svårigheter att förhålla sig till professionsdiskursen. Ett annat citat som belyser journalistikens kamp efter autonomi och integritet är skriven av en journalist som var med om en händelse när en läkare bad att få låna journalistens presslegitimation;

Vårt jobb kräver faktiskt yrkeskunskaper, tror du att vi kan sälja vår yrkeskunskaper så lätt?, kan jag kan få ditt läkarlegg och operera?⁸⁴

Journalisten drar här en parallell med sin egna yrkesroll och den traditionella professionen *läkare*. Han menar på att yrkena bör ha likvärdig respekt för varandra. En annan debattör skriver i inlägget, ”självgoda 40-talister utformar medierna” om sin upprörd över hur den utbildade journalisten inte bemöts med den respekten som man borde bemötas med;

De är så kallade journalister som anlitas är alltför ofta informatörer och artister som saknar journalistutbildning, kompetenserna kommer i

82 Journalisten, 1990 nr.4:29

83 Journalisten, 1990 nr.36:2

84 Journalisten, 1990 nr.30:12

En artikel om ”kundtidningar” visar även hur gränslandet mellan reklam och journalistik börjar växa fram. Redaktören uttrycker kundtidningens syfte; ”På näringslivets uppdrag i läsarnas tjänst”, uttrycket blir en slags parafras på journalistikens ”På samhällets uppdrag i allmänhetens tjänst”. Att meningsinnehållningen bytts att gälla samtliga mediekanaler då denna period kännetecknas av näringslivets makt över journalistiken och medierna. Dels tog Bonnierkoncernen över fler och fler aktörer i medielandskapet, vi hade en finanskris vilket påverkade mediekonsumtionen och gjorde medierna alltmer beroende av reklamen för att överleva.

Under åren 90-95 skedde många förändringar både i medielandskapet och i samhället i stort. Vi hade en lång och svår finanskris mellan åren 90-94 vilket påverkade mediekonsumtionen. Medierna fick ett större beroendeförhållande till reklamsfären. Vi hade precis fått TV-reklam vilket också sätter sina spår i diskussionerna i Journalisten. Många skribenter uttrycker sina farhågor mot medias tätare förhållande till näringslivet. De uttrycker hur medias uppdragsgivare utökas till att inte bara vara allmänheten utan också *näringslivet*. Materialet uttrycker även hur lobbyverksamhet ter sig all vanligare i den journalistiska sfären. Många skribenter i tidningen är otroligt besvikna på hur journalistiken börjar ändra karaktär. Inlägg beskriver bl a. organisationer som vill ”beställa” positiv publicitet. Journalisterna vill inte förlora professionens viktiga värden som autonomi, att verka för en självständig journalistik som inte låter sig övertas av marknadens behov.

I materialet tecknas många renodlade fackliga problem som vilka som bör exkluderas och inkluderas i förbundet. År 1992 utesluts informatörerna ur SJF, en debatt växer fram när vissa grafiker blivit medlemmar i förbundet. Uteslutningarna skapar en gemensam riktning i förbundet och en eftersträvan mot att rekrytera en mer homogen medlemsskara.

År 2000 | 2005 | 2010

Detta är en stormig period fyllt av tragedier, krig, naturkatastrofer och politiska konflikter. 2001 röstas George W. Bush fram till USA:s nya president. 2001 är även året då okända flygplan kraschar in i WTC i NYC och tusentals omkommer och händelsen skakar världen vilket även blev starten på USA:s "krig mot terrorn" och invasionen av Afghanistan samma år. 2003 mördas Sveriges utrikesminister Anna Lindh. 2004 förklarar USA förklarar krig mot Irak, som sedan leder till diktatorn Saddam Husseins fall. Tsunamikatastrofen i Asien och dödar över 300 000 människor. 2010 inträffar den första terroristattacker i Sverige, Bombdåden i Stockholm inga människor skadas. I Journalisten förekommer många diskussioner kring frilansares situation. A-

85 Journalisten, 1990 nr.30:13

kassa, arbetslöshet bland journalister. Diskussioner kring journalistkårens homogenisering, att den i stor grad består av vit medelklass är många skribenter kritiska till. Många efterfrågar en mångfald inom journalistkåren eftersom att deras uppdrag är att de ska spegla hela samhället.

I artikeln, ”Antik kritik mot lobbyister” försöker en lobbyist försvara fenomenet och menar att kritik som riktas mot lobbying inte har tillräckliga argument. Han tycker inte att de igör något fel eftersom de försöker ”uppmuntra och kanalisera människors samhällsengagemang”. Han tycker att lobbyverksamhet behövs i samhället;

Behovet av rådgivning om hur samhället styrs är inte mindre i ett genompolitiserat samhälle än det var i det antika Grekland. Därför kommer lobbyister att bli fler. Att detta leder till en ökad granskning från journalisterna är bra. I motsats till den gamla generationens lobbyister skäms vi inte för det vi arbetar med.⁸⁶

Under en lång tid i Journalisten har många röster höjts emot lobbying, dock har inte lika många försvarstal publicerats utifrån lobbyisternas perspektiv. Detta är ett av den få som finns med i materialet under perioden. Ett mer accepterat sätt att få medborgarna att engagera sig i samhället kallas för ”Public Journalism” och förekommer på flera ställen från utgivningen under 2000-talet.

I en artikel beskrivs DN:s nya arbete med en mobil redaktion i förorten, en satsning för att få fler läsare i förorten. De försöker bedriva ”Public journalism”. De vill få in fler människor i samhällsdebatten och delta i det offentliga samtalet via medierna. DN:s reportrar uttalar sig om den nya inriktningen;

Journalistiken ska utgå från folks spontana, kanske fördomsfulla, åsikter, men sedan organisera offentliga samtal kring de gemensamma problemen och hjälpa till att vaska fram mer genomtänkta slutsatser och lösningar”. Medierna måste samtidigt noga undvika att ta ställning själva för den ena eller andra lösning- det är 'medborgarnas jobb'. Den seriösa journalistiken står och faller med det demokratiska deltagandet. Skiter folk i samhället, skiter de också i tidningarna. ”Du gör något som normalt inte ingår i yrkesrollen. Du tar ansvar, möter och pratar med dem du skrivit om. Du får verkligen känna vilken makt- och vilket ansvar- en journalist har.⁸⁷

I börjar av 2000-talet börjar ”tidningsdöden” blir ett vanligt begrepp på människors läppar igen. Fler gratistidningar med Metro som förebild börjar komma ut på marknaden i början av det nya millenniet. ”Public Journalism” kan ses som ett nytt sätt att försöka skriva sådant som gör att människor börjar läsa tidningen mer. Journalistrollen får en ny innebörd, den kräver att du som

86 Journalisten, 2000 nr.1:15

87 Journalisten, 2000 nr.1:29-30

journalist är delaktig i hela processen .

I artikeln ”Livet blir rätt fattigt utan bra journalistik” skriver Frilansjournalisten Göran Zachrisson i Journalisten om hur Metro gjort en framtidsprognos om journalistiken;

Ett monteringsband där fokuset ligger på kostnadsjakt och inte på nyhetsjakt. Man köper en feed av byråmaterial, tryfferar med ett par krönikörer och låter en minimal styrka av redigerare montera ihop en lagom produkt.⁸⁸

Framtidsprognosen exemplifierar den viktigaste faktorn som skall förändra journalistrollen fundamentalt, marknadens makt inom det journalistiska fältet. Metro målar upp en bild av en nyhet som vilken produkt som helst på en fabrik som monteras på ett rullande band, nyheten skulle lika väl kunna vara en bildäck på Volvo som monteras ihop av olika medarbetare längs bandet. Utöver dessa mörka beskrivningar finns även röster som vill försöka hämma denna utveckling. En av dem är Tidningen Socialpolitikens redaktör Maria Wallin som belyser hon hur viktigt det är att journalisten kommer ihåg sin folkbildarroll ;

Många bilder i mediernas rapportering allt oftare ersatts av en hårt mallad journalistisk produktion, där bara fragment av verkligheten lyfts fram. Det har blivit allmer av pusselbitsjournalistik. Sedan förväntas läsarna, tittarna eller lyssnarna lägga pussel på egen hand. Klart jag har folkbildardrag. Mitt arbete ger mig tillgång till massor av information och kunskap, men den är ju inte till för min skull, utan för att jag ska föra ut den. Att sprida kunskap och åstadkomma förändring är journalistikens främsta uppgift.⁸⁹

Wallin beskriver på samma sätt som Metro hur nyhetsprodukten blivit fragment av verkligheten. Den fragmenterade nyheten har skapats av att olika personer och har satts ihop längs fabriksbandet. Förutom att den papperstryckta nyheten i början av decenniet kändes fragmenterade skulle ”bloggosfären” bli en ny mediekanal i 2000-talets mediesfär som skapade ytterligare en känsla av flytande information i mediesamhället. Chefredaktören Martin Jönsson skriver om det nya mediala landskapets förändrade förutsättningar för det journalistiska arbetet;

Bloggfebern i journalistkåren är nu på influensa nivå. Inte en dag passerar utan ledare, kulturkrönika eller reportage om medborgarnas, politikernas och -inte minst journalisternas digitala dagböcker. Konsumenterna vill styra medierna inte bli styrda av dem” säger Murdoch i ett tal i Washington han varnar också att tidningsbranschen kan dö ut om den inte anpassar sig till den nya verkligheten där masskonsumtion av medier gradvis övergår till masskommunikation medborgare emellan.[...] Medierna måste bli mer öppna för dialog med sin publik och diskussion om sina arbetsmetoder.⁹⁰

88 Journalisten, 2005 nr.3:30

89 Journalisten, 2005 nr.6:11

90 Journalisten, 2005 nr.12:2

Jönsson uppmanar journalisterna att anpassa sig efter den nya tekniken. Han menar att medborgarna numera kräver interaktivitet med medierna i och med bloggarens framväxt. Ett annat debattinlägg av Trond Steffansson beskriver hur journalistrollen bör utvecklas i takt med att mediefären utvidgats och vad som är journalistiskt material börjar bli svårt att uttyda. Han anser att journalisten måste resa sig upp och hävda sin viktiga roll i samhället;

Det hårt nedbantade nyhets och samhällsredaktioner i växande utsträckning måste leva på gratismaterial. Det ger oss en offentlighet där gränserna mellan journalistikens, politikens och affärslivets sfärer blir allt svårare att urskilja. I den situationen blir det viktigt för journalister att hävda att de har ett samhällsuppdrag och är mer ansvarsfulla än alla andra som rör sig på den massmediala arenan. De yrkesetiska reglerna fungerar därvid som ett sammanhållande kitt. Även om de i praktiken är och förblir ett skämt så tas de på blodigt allvar i den journalistiska retoriken.⁹¹

Han menar att journalisternas styrka gentemot andra som ”rör sig i den massmediala arenan”, som kan tolkas som bloggare och lobbyister är att journalisten har ett samhällsuppdrag som innebär ett större ansvar än vad de övriga aktörerna har på mediefältet. Förutom att bloggen blivit en populär mediekanal i 2000-talets medielandskap blir även lobbyisterna fler och fler. Detta sätter även sina avtryck i åsiktsmaterialet i Journalisten. Krönikören Göras Rosenberg belyser detta tema i sin krönika, ”Vem kan man längre lita på?”;

[...] En till synes journalistisk nyhet kan vara producerad av en PR-byrå. En ensam bloggare på nätet kan visa sig vara allt annat än ensam. Journalistens viktigaste kapital är läsarens förtroende, vilket är ett förtroende som bara kan byggas upp och upprätthållas om läsaren kan lita på att det är journalistens egen röst hon hör och ingen annans. Varje gång vi tillåter läsaren misstänka att det i själva verket är någon annan som av oklara själ vill henne något och vi sågar ännu ett litet hack i den allt bräckligare gren vi alla sitter på.⁹²

I materialet från senare delen av 2000-talet tecknas en bild av hur förtroendet börjar minska för journalistikens ”samhällsuppdrag”. En skribent skriver om hur tidningsägarna givit efter för marknadskrafterna och börjat publicera lättillgänglig journalistik för en bred publik;

Målet är högst möjliga vinst och lägst möjliga portionspris- just på den punkten kompromissar de aldrig. De vill servera en bokstavssoppa med utfyllnad som är uppvärmd för hundrade gången medan de kvittar någonting om ”göra en tidning som attraherar läsaren”. Ja de kan kvittra om vad de vill, men de kan inte förvänta sig att varken de själva eller den tidning de producerar ska mötas med respekt.⁹³

91 Journalisten, 2010 nr.6:35

92 Journalisten, 2005 nr.11:3

93 Journalisten, 2005 nr.12:3

Frilansjournalisten Peter Carlberg belyser en liknande problematik som börjat växa fram inom journalistiken. Han skriver om hur tidningarna DN och SVD börjat avsätta mindre resurser till nyhetsrapportering och mer till livsstilsartiklar.

Det var enbart hur intäkterna ska kunna öka som man talade om. Vinprovning, kulturreSOR, mingel med tidningsledningen. Vad mer kan vi vänta oss? Inte en utbyggd och kompetent nyhetsbevakning förstås, för det vill väl läsarna inte ha? Om man skär ner på den ordinarie bevakningen och dessutom inför frilansstopp innebär det ett särskilt hot mot journalistiken eftersom alternativen för publicering då försvinner. SvD har alltid varit njugg mot frilansarna med nyhetsmaterial. Vad sker när också DN tackar nej? Det som händer i samhället kommer att fortsätta att hända. Det är bara det att folk inte kommer att få veta att det händer när tidningsledningarna istället väljer att satsa på inredningsreportage i varma färger. Vem bär ansvaret för det och vem är beredd att betala priset?⁹⁴

Chefredaktören Helena Gierttas skriver i ledare som belyser diskussionen kring journalistikens autonomi i förhållande till andra sfärer. Hon skriver att fler än 50 journalister ställer upp som riksdagskandidater i valet 2010. Hon skriver om hur ”samhällsengagerad och deltagande människor blir bra journalister”;

Det finns en utbredd uppfattning bland journalister att vi inte bör vara medlemmar i organisationer, bland andra partier, för att vi står fria. Annars riskerar vi att skada det förtroende vi har. Våra läsare, tittare, lyssnare skulle inte lita på den rapportering vi ger. Jag tror inte det stämmer. Journalister ska och bör delta i samhället på alla olika plan. På det sättet skapar vi oss trovärdighet, får insikter och kontakter med människor. Om journalister inte skulle få bli till exempel medlemmar i ett parti, så skulle vi samtidigt tvingas ställa oss på sidan av samhället och bara betrakta. Vi skulle bli en elit, men en elit med kringskurna mänskliga rättigheter.[...] Att man, oavsett värdering, frågar flera källor och låter motståndare komma till tals. När jag i början av 80-talet blev journalist sa kollegorna att det viktigaste var att veta vad man hade för värderingar, för att man då kunde släppa fram motståndarnas starkaste argument. Samhällsengagerade och deltagande människor blir bra journalister.⁹⁵

Materialet från 2000-talet kännetecknas av många förändringar i medielandskapet som avspeglar sig i journalistrollen. Bloggosfären och socialmedier sätter starka avtryck i utformandet av journalistrollen. Marknadskrafternas ökat inflytande inom dagspressen uttrycks även i materialet. Många journalister talar om hur dagspressen anpassar sina journalistiska texter efter den breda publiken och satsar mycket pengar på livsstilsjournalistik och ju mindre på politisk journalistik. En förtroendekris hos journalisterna tar sig också uttryck i materialet. Lobbyverksamheter får allt mer

94 Journalisten, 2010 nr.6:34

95 Journalisten, 2010 nr.9:2

inflytande över den journalistiska sfären och allmänheten känner osäkerhet vem som egentligen är avsändaren till olika journalistiska texter. 2000-talets lobbying framtvingar en journalistroll som måste brottas med objektiviteten och sitt egna engagemang i politiska frågor. Denna konfliktlinje tar sig även uttryck i Journalisten där många texter trycker på att en bra journalist blir man om man är samhällsengagerad och delaktig i samhället. Professionsdiskursens värden autonomi och altruism får journalister under denna period brottas med för att kunna behålla. Detta stämmer bra överens med Wiiks studies resultat. Enligt Wiik så har värderingarna , att *lyfta fram idealen och påverka den allmänna opinionen, fungera som språkrör för lokal opinion* försvagats markant över tid. Hon menar på journalistiken har ett komplicerat förhållande till den politiska sfären, eftersom professionens autonomi kan drabbas om förhållandet är för intimt, därför är de svenska journalisterna noggranna med att inte förlora sin objektivitet. Tekniken har också skapat ett medielandskap där vem som helst kan producera texter, vilket också sätter påtryckningar på journalistrollen autonomi. Vem är egentligen en journalist? Professionens gränser blir alltmer diffusa i samband med medielandskapets utvidgning. Mycket åsiktsmaterial i tidningen visar hur journalisten får brottas med professionens nya utmaningar. Journalisten måste trycka på sitt viktiga samhällsupdrag och visa sin kunskap och auktoritet inom medieområdet för allmänheten. Man talar om journalistens viktigaste kapital som *förtroendekapitalet*, det är detta som b l a. särskiljer journalister från bloggare och lobbyister. Förtroendekapitalet har blivit försvagats i och med att allmänheten har svårt att uttyda vad som är journalistiska produktioner och inte. ”Publik-journalism” förekommer i flera texter i mitten av 2000-talet. Denna typ av journalistik kan ses som ett sätt att stärka det förtroendekapital journalistiken delvis tappat i takt med medielandskapets utvidgning. Publik-journalism kan även ses som ett sätt för redaktionerna att hänga med i den mediala utvecklingen på internet där läsarna kan integrera med nyhetsprodukten. Publik-journalism syfte är att integrerar med människorna som bär på åsikter och nyheter på plats.

Kritik rörande journalistkårens homogena sammansättning, vit medelklass är ett mönster i tidningen som finns under 2000-talet. Det riktas en kritik mot denna homogenisering av journalistkåren eftersom det är meningen att journalisterna ska avspegla hela samhället. Bilden i tidningen av journalistrollens nya konstruktion går i linje med Wiiks resonemang kring journalisten som en del av den kreativa klassen som Richard Florida beskriver i sina studier. Journalistrollen under 2000-talet kännetecknas av Ottosens resonemang; ”den befinner sig ständigt i spänningsfältet mellan journalistiska ideal och marknadskrafterna”.

Sammanfattning analys

Avsnittet innehåller en sammanfattning av förändringarna och förklaringar till dessa kring teman: *Det journalistiska uppdraget, professionens gränser och utbildningens betydelse.*

Det journalistiska uppdraget

Medielandskapet har förändrats enorm och journalistikens förutsättningar har fått helt andra förutsättningar. Det journalistiska uppdraget har omdefinierats flera gånger längs vägen. Materialet i Journalisten 1960 och 1965 tecknar en bild av journalistiken i sin absoluta start i professionaliseringsprocessen. De journalister som kom till tals i Journalisten under denna period hade inte genomgått journalistutbildningen. Dessa var oftast skolade i den politiska pressen eller tagit sig fram den långa vägen genom en talang för hantverket. Melin beskriver denna period som journalisten som "neutral rapportör", vilket också syns i materialet. 1960 finns knappt något renodlat åsiktsmaterial i tidningen, även ledarskribenten har en mycket informativ ton i sina texter. Enligt Melin var det först på 70-talet "Det tredje-statsmaktsidealet" etablerades, vilket också visar sig i materialet. I den senare perioden i empirin 1970 och 75 uttrycks ett journalistiskt uppdrag med vassare armbågar. En debathörna tar plats i tidningen och åsiktsmaterialet tar mycket utrymme i tidningen. Pressutredningarna som beskriver medias funktioner i samhället finns i journalisthögskolornas studieplaner. 1967 var målen i högskolornas studieplan att, "korrekt skildra, förmedla och presentera information". 1989 var målen att studierna skulle lära studenterna att "analysera, granska och ifrågasätta".⁹⁶ I slutet 80-talet blir 70-talets "Det tredje statsmakts idealet" infekterat och ändrar definition. Medieföretags nyhetsbojkotter och krav på journalisternas arbete som inskränker på deras yttrandefrihet och formar ett tvivelaktigt uppdrag, ett uppdrag som försöker tillfredsställa den breda publikens åsikter och anpassar sig till marknadens villkor. Under 90-talet kommer denna tendens att växa sig starkare i materialet. Under år 1990 och 95 uttrycks det journalistiska uppdraget att inte bara vara i "allmänhetens tjänst" utan också "i näringslivets tjänst". Materialet under 90-talet uttrycker hur lobbyverksamhet ter sig all vanligare i den journalistiska sfären. Marknaden får allt större inflytande att definiera det journalistiska uppdraget. Under 2000-talets får diskussioner om lobbying alltmer fokus i tidningen vilket framtvingar en journalistroll som måste brottas med objektiviteten och sitt egna engagemang i politiska frågor. Denna konfliktlinje tar sig även uttryck i Journalisten där många texter trycker på att en bra journalist blir man om man är samhällsengagerad och delaktig i samhället. Medielandskapets förändring med nya kanaler som bloggssfären, sociala medier och lobbying förstärker journalistens samhällsuppdrag. Materialet under 2000-talet genomsyras av uppfattningar om hur viktigt det är att trycka på journalistens samhällsuppdrag. Det är just samhällsuppdraget som gör journalisten unik och ger yrket auktoritet

96 Melin-Higgins, 1996: 33

och legitimitet inom medieområdet där det numera både finns bloggare och lobbyister som kan producera texter offentligt. Ett samhällsuppdrag som innebär att granska och förklara blir viktigt när det skapats ett informationsöverflöd i samhället från olika aktörer. Wiik belyser även hur idealen *granska, förklara, låta olika opinioner komma fram* har förstärkts över tid. I empirin från 2000-talet har vi alltså landat nära 70-talets journalistroll, ett slags ”tredje statsmakts-ideal”.

Utbildningens betydelse

1959 etablerades de första journalistinstituten vilka blev senare blev journalisthögskolor 1962. Utbildningens etablering har varit ett av de fundamentala stegen till en professionalisering av journalistyrket. Under 60-65 tecknas en mycket skeptisk bild av den nyetablerande journalistutbildningen av skribenterna i Journalisten. Gardeströms studie belyser denna konflikt tydligt. Hon menar på att denna skepsis som fanns gentemot de nya utbildningarna var en maktkamp mellan det akademiska fältet och pressens fält. De verksamma journalister hade gått den långa vägen och hade ofta arbetarklassbakgrund och möttes nu av en ny journalist som både skulle bli akademisk skolad samt tillhörde en högre klass. Oenigheterna handlade om pressen eller akademien skulle bestämma över utbildningens utformning och innehåll. Vem skulle vara lärare? Forskaren eller den verksamme journalisten? ⁹⁷. De hamnade med andra ord i strid om vilket fälts ”utbildningskapital som skulle gälla vid utbildningen av journalister⁹⁸. ”Med Bourdieus termer behöver journalisten i vardande förvärva fältets specifika form av av symboliskt kapital för att kunna bli erkänd journalist”. Enligt Gardeström kunde journalistutbildningen uppfattas som en form av intrång i pressens autonomi. De verksamma journalisters skepsis mot utbildningarna skulle även kunna röra sig om en klasskonflikt. Den gamla tidens journalister som tagit sig fram den långa vägen ofta med arbetarklassbakgrund kände konkurrens ifrån den nya akademiska kåren som ofta tillhörde en högre klassbakgrund. Man var även orolig att utbildningarnas etablering hade att göra med rädslan inför att journalistiken skulle bli strömlinjeformad och lära ut ideal som gick emot partipressens. Under 70-talet fick journalisthögskolorna kritik för att lära ut en alldeles för vänstervriden världsbild. Denna period var de sociala rörelsernas och vänsterns tid och man talade t o m. Om en ”mediavänster” dvs. att många i journalistkåren hade en socialistisk världsbild. Många arbetsgivare är så skeptiska till utbildningen vid högskolorna att det helst inte vill anställa journalister som utbildat sig vid högskolorna. Journalisthögskolorna var en del av samhällets mediepolitik. Pressutredningarna som beskriver medias funktioner i samhället finns i journalisthögskolornas studieplaner. 1967 var målen i högskolornas studieplan att, ”korrekt skildra, förmedla och presentera information”. 1989 var målen att studierna skulle lära studenterna att

97 Gardeström, 2011: 155

98 Gardeström, 2011: 184

”analysera, granska och ifrågasätta”⁹⁹. Utbildningens utformning påverkar hur det journalistiska uppdraget definieras under tidsperioderna. I studiens tidsspann 1960-2010 har fler och fler journalister genomgått en akademisk utbildning vilket sätter sitt avtryck i tidningen. Värderingarna kring uppdraget har i och med utbildningens utbredning skapat fler gemensamma ideal. Melin betonar utbildningens påverkansfaktor, hon förklarar hur studenterna socialiseras in i ett ”spårhundsideal”, ett kritiskt tänkande redan under sin studietid.

Engblom diskuterar även professionaliseringens effekter och menar att processen har både förändrat innehållet och journalistikens villkor. Det talas om effekter av både negativ och positivt art. De negativa effekterna formuleras som att det blivit en homogenisering av nyhetsvärdet, en avpolitisering samt en utvecklad medielogik som styr mediernas förhållningssätt. I materialet kan vi se hur marknaden får ett ökat inflytande över journalistiken, vilket påverkar utbildningens utformning också. Eftersom att verksamma journalister måste anpassa sig till marknaden för att överleva startar denna anpassning redan under många journalistutbildningar, medielogiken som Engblom talar om lärs redan ut under studietiden. I materialet under 2000-talet uttrycks mycket kritik mot journalistkåren homogena sammansättning, vit medelklass. Att journalistkåren är en otroligt homogen kår har att göra med utbildningens utformning, svåra akademiska studier med tuff antagning har attraherat personer med högt ekonomiskt och kulturellt kapital. Dagens journalister sägs tillhöra den Kreativa klassen, det har ett kreativt kapital som ger dem stort inflytande i samhället. Dock är det viktigt att påpeka att alla journalister inte har det kreativa kapitalet. Enligt Florida bor och verkar den kreativa klassen i storstäderna, vilket gör att de flesta landsortsjournalister inte passar in i Floridas teori. Engblom diskuterar huruvida homogeniseringen skapar kvalité eller likriktning. De positiva effekter beskrivs som, journalistens strävan efter objektivitet, integritet och självständiga granskning har ökat genom professionaliseringen.

Professionens gränser

En tendens i empirin belyser gränslandet mellan journalistik och reklam som växte fram under 70-talet. Mediesektorn utvidgades och informationssektorn, PR och reklam försökte rekrytera duktiga journalister. I Journalisten tecknas en bild av hur det nya gränslandet gjorde att journalistiken fick kämpa med sin autonomi och yrkets gränser blev alltmer diffusa p g.a detta. Många debattörer i materialet betonar vikten av gemensamma journalistiska värderingar, hur dessa måste motverka så att marknaden inte kan trampa på journalistikens viktiga värden, autonomi och altruism. Under 1970- 75 fick dagspressen ett ökat beroende av näringslivet då varje förlorad läsare av tidningen krävde fler annonser från företag för att tidningarna skulle överleva. Professionens värden, autonomi och altruism är värderingar som uttrycks frekvent i empirin. Professionen fortsätter sina strider

99 Melin-Higgins, 1996: 39

längs tidsperioden. Under den senare delen av 80-talet höjdes många röster i journalisten om att objektivitet är omöjligt att uppnå och ett engagemang i samhället snarare berikar journalistens arbete än skadar det. Professionens gränser gentemot den politiska sfären debatteras mycket i materialet under 80-talet. Under 90-talet tecknas många renodlade fackliga ställningstaganden, som vilka som bör exkluderas och inkluderas i förbundet. År 1992 utesluts informatörerna ur SJF, en debatt växer fram när vissa grafiker kunnat blir medlemmar i förbundet. Uteslutningarna skapar en gemensam riktning i förbundet och en eftersträvan mot att rekrytera en mer homogen medlemskara. Dessa gränsdragningar skapar tätare linjer för professionen internt och externt dock kommer 2000-talets förändrade medielandskap skapa nya svårigheter för professionens gränser.

Tekniken under 2000-talet gör att vem som helst kan producera texter, vilket sätter påtryckningar på journalistrollen autonomi. Journalistrollen uppfattas som splittrad, Vem är egentligen en journalist? Professionens gränser blir alltmer diffusa i samband med medielandskapets utvidgning. Mycket åsiktsmaterial i tidningen visar hur journalisten får brottas med professionens nya utmaningar. Journalisten måste trycka på sitt viktiga samhällsuppdrag och visa sin kunskap och auktoritet inom medieområdet för allmänheten.

Slutdiskussion

Avsnittet avser att diskutera journalistrollens sammantagna förändring, tendenser framöver och avslutningsvis förslag till vidare forskning.

Journalistrollens förändring

Konstruktionen av journalistrollen har skapats ur olika diskurser under perioden från professionaliseringens start 1960 fram till idag. Journalistrollen har ständigt blivit omdefinierad i takt med medielandskapets förändring. I Journalisten går det att se en diskussionen om hur journalistrollen har påverkats av de sociala, tekniska och ekonomiska faktorerna under perioden. Faktorer som avpolitiseringen av pressen, utbildningens etablering, etermediernas framväxt och dess avmonopolisering, reklamens roll och internets framväxt är strukturella förändringar som har färgat journalistrollen under tidsperioden. Under de strukturella förändringarna har journalistrollen genomgått svåra kamper för att behålla professionens autonomi och altruism. Gränsdragningarna mot andra yrken och sfärer har varit viktigt för att det journalistiska fältet ska kunna behålla sin legitimitet. De teman som diskuterats i resultatdelen, utbildningen, professionens gränser och det journalistiska uppdraget utgör väldigt viktiga delar i en profession och i en semi-profession som journalistiken blir dessa delar nästan ännu viktigare att både behålla och förstärka. I Journalisten under perioden hade 1960-2010 har dessa delar ständigt varit på agendan i eftersträvan efter yrkets

autonomi, legitimitet och status i samhället. Enligt Nygren ligger samtliga journalistroller under perioden till grund för framtidens journalistroll. Eftersom mediesektorn har utvidgats enormt kan vi i empirin se hur professionens värden blir ännu viktigare att eftersträva. Idag lever vi i ett informationsöverflöd vilket gör det journalistiska uppdraget ännu svårare, det gäller för journalisten att både sova och granska information. Det journalistiska samhällsuppdraget blir journalisternas viktigaste styrka gentemot alla andra som idag producerar information. En eftersträvan efter professionens altruism, journalistikens högre vision i samhället. Samtidigt ser vi hur marknaden får ett ökat inflytande över journalistiken, vilket utgör ett hot för det journalistiska fältet i sin strävan efter altruism. Dock ser vi i materialet hur denna diskurs tagit sig olika uttryck under undersökningsperioden. I en jämförelse av de olika teman, det journalistiska uppdraget, professionens gränser och utbildningens betydelse är det som tydligast framgår genom undersökningsperioden en *sammanflätningen* mellan den journalistiska diskursen och marknads diskurs. De som tidigare varit motpolar har nu blivit en gemensam och ny diskurs. Diskussionerna kring gränserna har gestaltats på olika sätt över perioden, i den tidiga perioden hade skribenterna en annan ton, distanseringen mot näringslivet var mycket viktigt under 1960-90-talet. I slutet av 90-talet och början av 2000-talet uttrycker inte texterna samma typ av gränsdragning mot marknaden som tidigare. Vi ser alltså hur marknaden blivit en naturlig del i den journalistiska praktiken, en diskurs som journalisterna nu måste förhålla sig till. Det tydligaste exemplet på detta är att man i materialet under den tidiga perioden talar om *läsare* medan texterna i slutet av 90-talet och början av 2000-talet talar om en *konsument*. Den journalistiska *texten* har även bytt benämning till den journalistiska *produkten*. När marknaden nu har blivit en del av den journalistiska diskursen ser vi i materialet hur ansvaret läggs på den individuella journalisten att visa på sin autonomi. Vissa skribenter uttrycker hur journalistens *fötroendekapital* är det viktigaste de har i dagens medielandskap.

Den stora journalistundersökningen visar att många av de sökande studenterna till journalistutbildningen idag har som största syfte att ”få ett flexibelt och kreativt jobb”. Denna samtidstermometer pekar inte mot en idealistisk granskande journalistroll, utan en journalistroll som genom sitt kreativa kapital får högt inflytande i samhället. Men frågan är vad journalisten vill berätta när hon eller han befinner sig på en sådan maktposition? Har diskursernas sammanflätning skapat en journalist som ”måste gäpa för att få en release och svälja den för att verka samarbetsvillig?”¹⁰⁰ Kanske den superkreativa kärnan av journalister kommer att utökas i takt med diskursernas sammanflätning? Kanske kommer journalisterna själva och deras texter att bli en vara som vilken annan vara som helst i konsumtionssamhället?

100Journalisten, 1970 nr.10:7

Förslag till vidare forskning

Förslag till vidareforskning inom området skulle kunna vara en komparativ historisk studie av jobbbannonser riktade till journalister. Perspektivet hade kunnat tillföra marknadens syn på vad som definierar en bra journalist är under de olika årtiondena. Journalistrollen konstrueras dels i debatten i deras forum journalisten men även utifrån de förväntningar medieföretagen har på en anställningsbar journalist. Denna typ av undersökning hade kunnat komplettera den jag genomfört och belyst konstruktionen av journalistrollen ur ett ytterligare perspektiv.

Litteraturförteckning

Albridge, M & Evetts, J (2003) Rethinking the concept of professionalism: the case of journalism. *British Journal of Sociology*, 54, 547-654

Andersson Odén, Tomas & Asp, Kent (2007). *Den svenska journalistkåren*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet

Andersson Odén, Tomas & Asp, Kent (2007). *Den svenska journalistkåren*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet

Asp, Kent (red.) (2012). *Svenska journalister: 1989-2011*. Göteborg: Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG), Göteborgs universitet

Bauman, Zygmunt (2008). *Konsumtionsliv*. Göteborg: Daidalos

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Djerf Pierre, Monika & Weibull, Lennart (2001). *Spegla, granska, tolka: aktualitetsjournalistik i svensk radio och TV under 1900-talet*. Stockholm: Prisma

Engblom, Lars-Åke & Wormbs, Nina (2007). *Radio och TV efter monopolet: en kamp om politik, pengar, publik och teknik*. Stockholm: Ekerlid

Engblom, Lars-Åke, Gustafsson, Karl Erik & Rydén, Per (2002). *Den svenska pressens historia. 4, Bland andra massmedier (efter 1945)*. Stockholm: Ekerlid

Florida, Richard L. (2006). *Den kreativa klassens framväxt*. Stockholm: Daidalos

Gardeström, Elin (2011). *Att fostra journalister: journalistutbildningens formering i Sverige 1944-1970*. Diss. Stockholm : Stockholms universitet, 2011

Giddens, Anthony & Griffiths, Simon (2007). *Sociologi*. 4., omarb. uppl. Lund: Studentlitteratur

Göran Bergström, Kristina Boréus (red. (2012) *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* Lund: Studentlitteratur

Journalisten: Svenska journalistföreningens fackorgan. (1904-).1960, 1965, 1970, 1975, 1980, 1985, 1990, 1995, 2000, 2005, 2010. Stockholm: Svenska journalistföreningen

Hadenius Stig, Weibull Lennart, Wadbring Ingela (2009) *Massmedier, press, radio och tv i den digitala tidsåldern.* Falun: Ekerlinds förlag.

Melin-Higgins, Margareta (1996). *Pedagoger och spårhundar: en studie av svenska journalisters yrkesideal.* Lic.-avh. Göteborg : Univ.

Lindblom Hulthén, Agneta (red.) (2001). *Journalisternas bok: 1901-2001.* Stockholm: Svenska journalistförb.

Nygren, Gunnar (2008). *Yrke på glid: om journalistrollens de-professionalisering.* Stockholm: Sim(o)

Ottosen, Rune (2004). *I journalistikkens grenseland: journalistrollen mellom marked og idealer.* Kristiansand: IJ-forl.

Strömbäck, Jesper (2009). *Makt, medier och samhälle: en introduktion till politisk kommunikation.* 1. uppl. Stockholm: SNS förlag

Wiik, Jenny (2010). *Journalism in transition: the professional identity of Swedish journalists.*

Göteborg: Department of Journalism, Media and Communication, University of Gothenburg (JMG)

Windahl, Swen (1975). *Professionella kommunikatörer: en explorativ studie.* Diss. Lund :

Univ.

Windahl, Swen (1975). *Professionella kommunikatörer: en explorativ studie.* Diss. Lund : Univ.